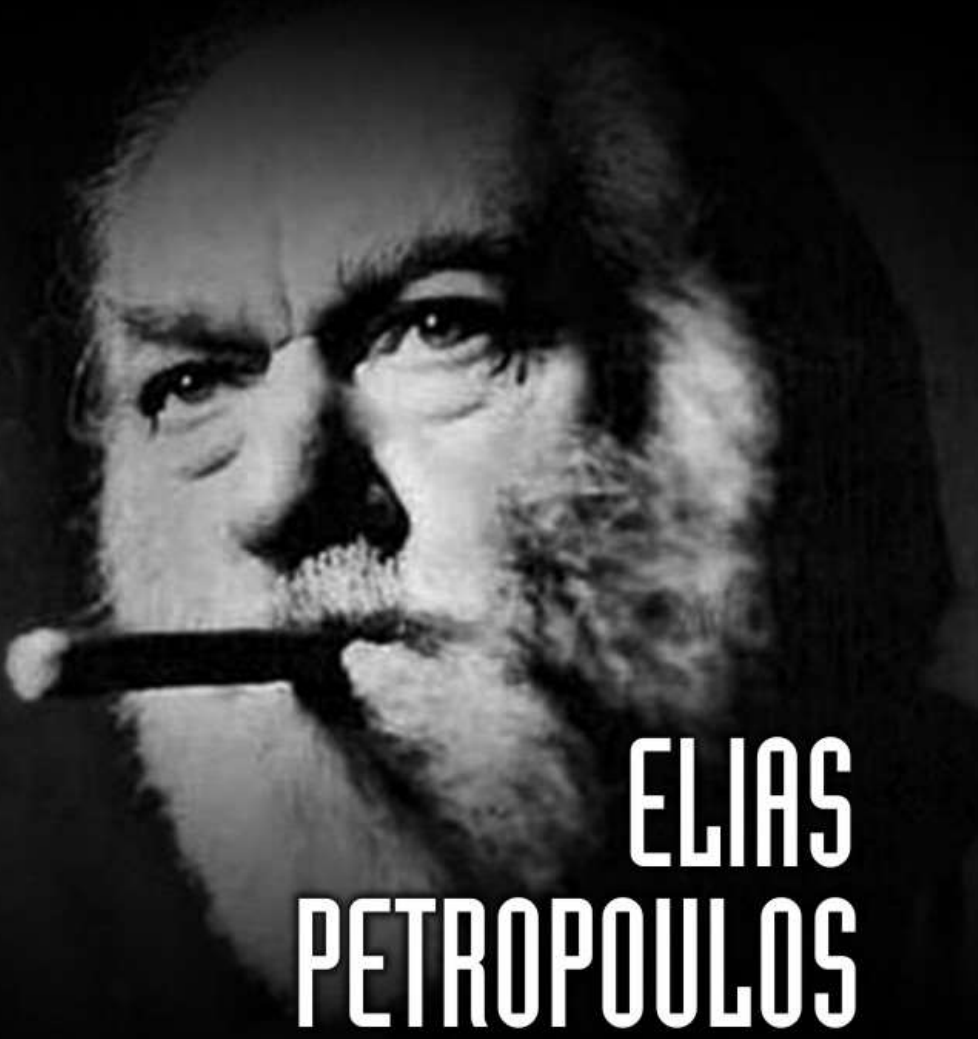

M. ŞEHMUS GÜZEL

ELIAS
PETROPOULOS

ekitap.ayorum.com

M. ŞEHMUS GÜZEL
ELIAS PETROPOULOS

ekitap biçiminde ilk sunumu: Ekim 2021

Yapıt: M. Şehmus GÜZEL

Teknik yönetmen ve kapak: Ferruh DİNÇKAL

Dizgi : MŞG

İSBN : Belki gelecek. Belki gelmeyecek. Zamana, duruma, gelişmelere bağlı.

Bu yapıtın yayın hakları yazarına aittir.

Kitaptan edinmek için iletişim : Gerekirse. Şimdilik ekitap.ayorum.com deyin, tıklayın, hediyeimizdir.

“Sevişmelerin, öpüşmelerin dilbilgisi, sözcüklerin dilbilgisi kadar gereklidir.”

Elias Petropulos

İÇİNDEKİLER

ALEM ADAMDI ELİAS	7
SELANİK'TE "TÜRK EVİ"	11
PARİS'TE.....	17
DOSTLUK.....	27
EŞİ MARY	33
PARİS'TEN DİRENİŞ	36
SÖYLEŞİ : ELİAS PETROPULOS İLE : FRANSA, YUNANİSTAN, AVRUPA, EGE VE TÜRKİYE ÜZERİNE	40
"PARİS BÜYÜK BİR YOL KAVŞAĞIDIR"	41
BERLİN İSİMLİ KENT	43
FRANSIZ SİNEMASINDAN FRANSIZ BASININA	44
SELANİK'E DÖNÜŞ.....	47
"KIRMIZI EV" NASIL "PEMBE KÖŞK" OLDU	49
YUNANİSTAN'DA ORTODOKS KİLİSESİ'NİN AĞIRLIĞI	50
TÜRKLER VE OSMANLI UYGARLIĞI	55
YUNANCADAKİ TÜRKÇE TÜRKÇEDEKİ YUNANCA	58
YUNAN KLASİKLERİ VE "ÇEVİRİ" ÜZERİNE	60
AKDENİZLİYİZ, KARDEŞİZ.....	62
AET (AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU) : "YILANLAR YUVASI" ..	65
EGE'DE "KÖPRÜ"	65
NOTLAR :.....	69

ARALIK 1988'DE SERGİ AÇILIŞINDA	70
ELİAS'IN ARDINDAN.....	73
MELİH AŞIK YAZIYOR : ELİAS PETROPOULOS.....	77
KAYNAKÇA	79
ELİAS PETROPOULOS'UN ESERLERİNDEN VE HAKKINDA YAZILANLARDAN SEÇMECE:	79
MAKALELER, KİTAPLAR.....	87

ALEM ADAMDI ELİAS

Önce soyisminden başlamalı : Uzun yıllar Fransa’da yaşadığı için soyisminin yazılışını Fransızcaya uydurmak zorunda kaldı, okunurken hata yapılmasın diye. Petropulos yerine o zaman Petropoulos biçiminde yazmak gerekti. Bu çalışmada Elias’ın arzusuna uyarak ben de öyle yaptım : Yaşasın Petropoulos !

Elias, 26 Haziran 1928’de Atina’da dünyaya geldi. Babası memurdu. Bir kaynakta Selanik Belediyesinde dilekçe memurluğu/aruhalcilik yapmak üzere görevlendirildiği yazılı. Her neyse babasının memurluğu sonucu Selanik’te geçirdi çocukluğunu ve ilk gençliğini. Dolayısıyla Elias daha çok Selaniklidir diyebiliriz. Yapıtlarında Selanik’in ve Selanik’e ilişkin meselelerin, bu kentin toplumsal ve halksal yapısının ağırlıklı bir biçimde yer almaları biraz da bununla ilgilidir. Yapıtlarında sadece Selanik’i değil, Selaniklileri de buluyoruz. O dönemde Selanik nüfusunu oluşturan çeşitli halkların çocuklarını, kadınlarını, erkeklerini...

1930’ların başındayız, Yunanistan ile Türkiye arasındaki nüfus mübadelesi/değişimi nedeniyle Selanikli “Türkler” Anadolu’ya gönderilmiş, Anadolu’daki “Rumlar/Yunanlılar” Yunanistan’a ve bir bölümü de elbette Selanik’e.

Selanikliler yeni gelenlerle birlikte Anadolu alışkanlıklarını, gelenek ve göreneklerini tanımak fırsatını böyle yakalıyor. Ama her Selanikli de bu işten memnun değil. Çocuk olsa da Elias bu olgunun farkına varıyor. 1996 sonunda Mine G. Saulnier ile yaptığı söyleşide (künyesi kaynakçada), Mine Hanımın, “(...) Rumlar nasıl karşılandılar Yunanistan’da” sorusu üzerine bu konuda bakın Elias neler anlatıyor :

“Kin ve nefretle... ‘Turkospoli’ dendi onlara. Yani ‘Türk dölleri’. Onlar için pek çok kitap yazdım. ‘Sığınmacılar’ diyorduk onlara. Yunanlılardan çok daha uygardılar. Yunanlılara yemek pişirmesini ve yemesini öğrettiler. Döner kebab, cacık, pilaki, imam bayıldı, sucuk, patlıcan salatası herşey onlarla geldi Yunanistan’a. Anadolu’dan gelen kadınlar cesur, özgür ve şıktılar. Yunanlı kadınlar güzel giyinmesini onlardan öğrendiler. Çok temiz, çok iyi insanlardı. En önemlisi Anadolu Rumları, demokrat ve ilericiydiler. Yunanlılar nefret etti onlardan...”

Eilas ise asla.

Söyleşiye Elias ile birlikte katılan Paris’teki kadim dostu en iyi ressamlarımızdan Yüksel Arslan da bu meseleyle ilgili şu anısını aktarıyor :

“(…) Küçükken, (İstanbul) Eyüp Bahariye’de en iyi arkadaşım bir Rum çocuğuydu : Yannis. 6-7 Eylül (...) olaylarından sonra Yannis’in ailesi Yunanistan’a göç etti,

Yannis her Paris'e gelişinde beni arar. Artık adı Jean. Olaylardan sonra Yunanistan'a gittikerinde gördükleri kötü muameleyi hiç unutmaz, hep anlatır. Biz çocukluğumuzda ve gençliğimizde Türk-Rum diye bir ayırım yaşamadık İstanbul'da. İyi insanlar ve kötü insanlar vardı. İki toplumu politikacılar düşman etti birbirine. Yapay, tabansız bir düşmanlık, milliyetçilik olarak sunuldu ve kabul etirildi iki ülke halkına."

Bu konuda aynı söyleşide, Elias şunları dile getiriyor :

"Hükümetler birbirine düşman ve halkı kışkırtıyorlar. Kışkırtma olmasa, iki kardeş toplumdur Türkiye ve Yunanistan. Ben Türkleri çok severim. Kitaplarımda binlerce kez, Osmanlı kültürünün büyük bir kültür olduğunu yinelediğim için bana eleştirmenler zaman zaman 'Hain', zaman zaman 'Türk' dediler."

Mine Hanım'ın "Elias, siz Anadolu Rumu değilsiniz. Nasıl oluyor da Anadolu Rumlarına kendinizi bu kadar yakın buluyorsunuz ?" sorusuna Usta'nın yanıtı da çok önemli. İşte aynen aktarıyorum :

"Benim küçüklüğüm Selanik'te geçti. Yunan 'işgalinden' sonra (Elias Selanik'in Yunanistan tarafından alınmasını ve sonrasını 'işgal' olarak nitelendiriyor. Öteden beri. Bu söyleşide de. Yazdıklarında da. MŞG) babam, bir Türk evi satın aldı. Benim için masal gibi gibi bir evdi bu. Sonra sığınmacılar geldi ; bizim evin çevresine Anadolu'dan

gelen yaşlı şalvarlı Rum kadınları yerleştirdi. Çoğu yalnızdı. Kocalarını, çocuklarını yitirmişlerdi savaşta.

Onlara 'Bayan' yani 'Nitkiriya' denmez, 'Amya' denirdi. Teyze gibi bir şey. 'Kale amya' diye sorardım onlara. 'İçeri gelebilir miyim?' Türkçe olarak, 'Yavrum', 'Ciğerim' derlerdi bana, 'Gel içeri'. Meyva verirlerdi. Okulda durum farklıydı: Biz çocuklara Türklerin Rumları katlettiği, öldürdüğü, kazığa çakıldığı öğretiliyordu tabii ki.

'Amya'lara sorardım, 'Türkler sizi katletti mi?' Yumuşacık bir sesle, 'Yok ciğerim!' derlerdi, 'Türkler çok iyi insanlardır. Katliam falan olmadı.'

Okulda öğretilenle, göçmenin söyledikleri kafamı karıştırıyordu. Bir yanda bu göçmenlerin Türklerin kurbanı oldukları söyleniyordu. Kendileri ise olmadıklarını iddia ediyorlardı. Sonuçta yalanları anladım. Yalanların hükümetler tarafından söylendiğini de."

Elias bu tanıklığını başka kaynaklarda da dile getirdi. Tekrar etti. Gerçeği öğretmeye, şüphelerini ikna etmeye çalışarak.

SELANİK'TE “TÜRK EVİ”

Elias'ın babası Anadolu'ya göçmek üzere Selanik'i terketmek zorunda kalan bir “Türk”ten evini uygun bir fiyata satın alıyor. Petropoulos ailesi bu eve yerleşiyor. Epey geniş, rahat ve “iki büyük bahçesiyle” doğaya ve gökyüzüne açık ev, hamamı, “hayatı” ile çocuk Elias'ı mest ediyor. Elias bu eve resmen vuruluyor. Evet resmen. Birçok kitabında bu evden esintiler, rüzgarlar, anılar bulunabilir. “Bu ev rüyalarımın eviydi” diyor/yazıyor.

Babası evi “yeniden düzenlemek üzere” hamamı yıkınca ve “hayatı” bir duvar dikerek değiştiren Elias babasıyla bir parça bozuşuyor.

Elias bu “değiştirme/düzenleme” faaliyetini “modernize etmek” palavrasıyla/bahanesiyle “avrupalılaştırma” biçiminde yorumluyor. Oysa Elias Yunanlıların Ortadoğu'yla, osmanlı uygarlığından kalanlarla ilintisini koparmasından, osmanlı mirasını redetmesinden yana değil. “Avrupalılaştırma”yı kimliksizleşme yolundaki bir adım biçiminde değerlendiriyor ve bu nedenle karşı çıkıyor. Bu yöndeki her adımı kınıyor. Elias ve diğerleri arasındaki en önemli ayrışma noktalarından biri budur.

(Evin ayrıntılı bir tasviri ve hemen sonrası Christos Panagiotopoulos'un künyesini kaynakçada belirttim

makalesinden okunabilir. Epey ilginç.) Elias'ın Türklerle ve mimarisi başta osmanlı uygarlığıyla ilişkisi erken yaşta bu evle başlıyor : Bu evin kapılarıyla, pencereleriyle ve herşeyi ile...

Elias kimi kaynağa göre 14, kimine göre 16 yaşında, Yunanistan Komünist Partisi yönetimindeki Yunanistan Direniş Hareketi'ne katıldı. Ülkeyi işgal eden faşistlere, nazilere ve onlarla işbirliği yapmaktan utanmayan yerel yöneticilere karşı. Sonra Yunanistan İç Savaşı'nda komünistlerin saflarında yerini aldı... Yenildiler ama Elias umudunu yitirmedi : Özgürlüğün geleceğinden emindi : Bir gün mutlaka...

Elias'ın ilk ve ortaokulda çok çalışkan bir öğrenci olmadığı polis raporlarında bile yazılı. Emin kaynaklardan alınan bilgilere göre ortaokulda matematik notu yirmi üzerinden birdir. Tarihte ise yirmi üzerinden onaltı...

Daha sonra Selanik Üniversitesi'nde hukuk, siyaset ve ekonomik bilimler eğitimi gördü. Özgürlüğüne çok düşküdü Elias. Nitekim özgürlükleri kısıtlanır endişesiyle eğitimine birdenbire son verdi. Yükseköğrenimini bir süre askıya aldı, yarıda bıraktı... Sonra sınavlara girdi ve diplomasını aldı...

Üniversitede tanık olduklarından sonra bütün öğretim üyelerine ama bilhassa Yunanistan'dakilere ateş püskürdü. Onlara yönelik küfürlerini duysaydınız diliniz

uçuklardı. Bana onları Paris’te anlattıkları saatler aklıma geliyor da Elias’ın ne kadar dolu olduğunu bir kez daha anımsıyorum. Birkaçının ismini bile verdi ama ayıp olur diye yazmıyorum. Yazmadım.

Evet o tür öğretim üyelerinden, yani ezberletmeye, “hafızlamaya” yönelik “yöntemin” izleyicilerinden sürekli nefret etti: “Bu herifler çünkü sadece koyun yetiştirmeyi bilirler” diyordu. Dahası özgür düşünceye sahip olmak, eleştirici bir gözle olan-bitenleri irdelemek konusunda ders verilmedikten sonra adı neden “Yüksek” öğrenim olacakmış ? Haksız mı Elias ?

O kendi kendini yetiştirdi. Hayat Üniversitesi’nden de kendi kendine diploma verdi. Yaşanılan hayattan derslerini çıkardı.

Sonra gazeteciliğe başladı. Kısa bir süre içinde ülkesinin en iyi sanat eleştirmeni olarak tanındı. Yazılarını istediği gibi kaleme aldı. Kalem kiralık değildi... Sansürü umursamadı...

1967’de faşizan ve ırkçı Albaylar Cuntası askeri darbeye ikidara el koyunca Elias ülkesini terketmek, bir daha dönmemek üzere yurtdışına çıkmak istedi ama bir türlü fırsat bulamadı. Pasaport ta vermiyorlardı Elias’a. O kadar tutuklandı ki... Örneğin 1968’de cunta sansüründen geçirmeden sunduğu *Kabadayılar Kitabı*

biçiminde isimlendirdiği *Rebetika* yayınlanır yayınlanmaz tutuklandı.

PEMBETIKO (Le Rébétiko)

• 1937, les rebetis à Athènes.

Le rébétiko est plus qu'une musique. Il s'est développé comme une sous-culture avec un langage propre, un mode de vie, un code vestimentaire, un habitus

Hakkında defalarca davalar açıldı. Defalarca hapis yattı. O kadar çok hapse girip çıktı ki, dostları Elias'a takılmak için "Elias hapishaneye 'yatmak' için gitmiyor, araştırma yapmak için giriyor" veciz lafını uygun buldular.

Kara kitaplardaki hesaplara göre üç yıl veya biraz daha fazla bir zamanını Atina ve Kuzey Yunanistan zindanlarında geçirdi. Son derece önemli kitaplarını hapishanelere yazdı...

Elias'ın hiç beğenmediği hatta nefret ettiği insan kategorileri içine din adamlarını da koymak lazım. Onun açısından bütün papazlar “puştur”. Sohbetimizde ve her seferinde bu konu açılınca, bizzat Yunancasıyla ve Türkçesiyle söyledi Elias : “Puşt yani puşti” Söyleşimizde bu konuda epey şey anlatıyor zaten. Göreceğiz. Ama bu işin öncesi de var :

Cunta döneminde kimlik kartına “tanrı tanımaz” ibaresini koydurmak için başvuran tek Yunanlı olarak tarihe geçti. Anayasa'ya karşı bile diklenen adam Elias'tır, başka kimse değil.

Yunanistan'da Ortodoks Kilisesi'nin ağırlığı tahmin edilemeyecek kadar önemlidir. Hele o günlerde. Ama Elias bu, bastırdı. Ve alnının akıyla kazandı :

Christos Panagiotopoulos, makalesindeki bir dipnotta bu konuda şunları ekliyor :

Elias nüfus cüzdanına “athée” kaydının konulmasını 14 Mart 1971'de elde etti. Yunanistan'da bu bir ilkti. Katolik Ortodoks Kilise'nin boğucu egemenliğine, ortodoksların nüfus içinde ezici çoğunluğa sahip olmalarına, siyasi, toplumsal ve ekonomik alanlardaki bilinen “ağırlıklarına”, böyle bir karara tamamen muhalefet etmelerine rağmen.

Bu yetmiyormuş gibi, 17 Ocak 1972'de Elias bu kaydın bulunduğu yeni nüfus cüzdanını da aldı. Elias böylece

resmi yetkililere karşı, Atina Anakent Belediyesi'nden hakimlere, onlardan Adalet Bakanına kadar yılmadan yürüttüğü mücadelesinin olumlu sonucuna kavuşuyordu.

Yunan Cumhuriyeti'nin resmen ilk "athée" yurttaşı sıfatını aldı ve bu yolun açılmasını sağlayan kişi olarak Tarih'e geçti.

Bütün bunlar Allbaylar diktatörlüğü döneminde gerçekleşti. Bu Elias'ın bütün düşmanlarına veya çoğunluğuna karşı kazandığı en önemli zaferlerden biridir. Başka zaferleri de oldu :

Kitaplarını yayınlamayan yayın dünyasının "kurtlarına" karşı, kitaplarını satmak istemeyen kitapçılara karşı, tutucu ve milliyetçi bilim adamlarına karşı...

Elias için Yunanistan'da milliyetçiliğin, Türklere karşı olmanın, Türk düşmanlığının yani, ırkçılığın, aşırı sağcılığın temelinde üç önemli unsur, üç belirleyici ve başabela kurum var :

Kilise, Okul (Üniversite de dahil), Ordu.

O'na göre, "Yunanlıların Türk düşmanlığında Kilise'nin aşırı tutucu tavrı, okulda aldıkları aşırı milliyetçi eğitim, orduda sürekli biçimde 'Daimi düşmanımız Türklere karşı savaşılacak' denilerek yetiştirilmeleri tayin edicidir."

Elias'a kalırsa "üniforma eşittir faşizm".

Bu kurumların hepsini tek tek ve hepsini birden de “kalaylıyordu”. Fransızca olarak aynen şöyle diyordu : *“Tous sont puşti.” : “Hepsi puştur.”*

Temmuz 1974’te, Albaylar Cuntası tepetaklak edilir edilmez pasaportunu cebine atan ve yurtdışına koşar adım çıkmak isteyen Elias’a o sıralarda yönetimi ele geçiren “ılımlı sağcılardan” bir tanıdığı, “Elias, oğlum artık demokrasi geldi, nereye gidiyorsun ?” diye sorunca ve gitmesini ertelemesini isteyince Elias gözünü kırpmadan aynen şunları söyledi “o pezevenke”, bu da Elias’dandır, “O demokrasinizi al, dür, bük ve götüne sok !”

İlk uçakla kendini Paris’e attı. Çıkış o çıkış.

PARİS’TE

1975’ten itibaren artık Paris’lidir Elias.

Paris’in en merkezi mahallelerinden, öğrenci mekanı 5. Arrondissement’a yerleşir. Sorbon’a iki adım. Yaşamın bütün gece de sürdüğü Rue Mouffetard artık ondan sorulur. Bir daha kıpırdamaz yerinden. Oturduğu evin yanına «okuduğu ve yazdığı bir ev» daha kondurur. Gel keyfim gel.

Yazar ondan sonra. Yazaroğluyazar da yazar.

“Paris’te özgürce çalışıyorum. Peşimde polis yok. Rahatım.”

O günlerde Elias aynen şunları da söylüyordu :
“Yunanistan’dan uzakta özgürce yazabilir ve kitaplarımı bombalar gibi sallayabilirim.” “Loin de la Grèce je peux écrire librement et lancer mes livres comme des bombes” (Ένας κόσμος υπόγειος, Un Monde Souterrain isimli postmortem kitabında, 2005. Christos Panagiotopoulos’un makalesinden aktarıyorum.)

Yunanistan’daki baskı ve takipten paçasını kurtarmış olarak Paris’te daha yoğun, daha çok çalışıyor ve üretiyor.

Elias yayın dünyasıyla, yazar ve şairlerle, sanatçılarla birkaç yönlü dostluklar kuruyor. Zaman içinde en yakın arkadaşları arasında birçok ressam, şair ve yazarı buluyoruz. Siyasi bağlamda anarşistlerle bağ kuruyor. O yıllarda kendisi de zaten anarşist olduğunu saklamıyor. 1980’lerin ortasında kendisini tanıdığımda “şarabına bir parça su katmıştı”. Sosyalist Parti’nin başı çektiği Sol Birlik iktidarına anarşistler gibi eleştirisel bakmıyordu... “Fransızlardan nefret ettiğini” söylemeyi sürdürerek... Paris’e Paris olduğu için gelmişti, Fransızlar yaşadığından değil. Bu tür formüller Elias’ta pek çoktur.

Elias hiç boş durmadı : Kendisine ayrılan zaman dilimine elli veya yetmiş kadar kitap, binden çok makale sığdırdı...

Değınmediğı konu yoktur : Kabadayılar, biraz önce söyledim, hapishaneler, genelevler, kapatılmış mekanlar yani, eşçinseller, ibneler ve lezbiyenler... Elias, fransızca bir deyişle “kediye kedi denmelidir” ilkesini benimsediğı için herşeyi özgün ve bilinen adıyla anıyordu, onun için bu kelimeleri bu isimleri burada aynen kullanıyorum. Özür diliyorum.

Her türlü marjinal takımlar, orospular, pezevenkler, keşler, hırsızlar, üçkağıtçılar, dolandırıcılar, kent kökenli her türlü yaratıkla ilgilendi. Onlara ilişkin enazından bir, bazen daha çok sayıda kitap ve pek çok makale yazdı. Döktürdü ha döktürdü. Paris Elias için bir kitap yaratma fabrikasına dönüverdi, hız ve iyi yazımla...

Rebetika'da kabadayıların, hırsız, dolandırıcı ve üçkağıtçıların şarkı ve türkülerine yer verdi. 1968'deki ilk baskısından sonra 1979'da, 1983'de ve daha sonra yeni baskıları yapıldı... Yunanistan'ın en pahalı ama aynı zamanda en çok satan kitabı olarak tarihe geçti...

Hapishaneler isimli yapıtı, *İyi Hırsızın El Kitabı*, *Yunanistan Eşçinsellerinin Dil Sözlüğü* (Kendi alanında ilk), *Yunanistan'da Genelev İncelemesi* gibi yapıtlarının her biri Albaylar Cuntası döneminde tutuklanmasına yol açtı. Elias iki küfür sallayıp bunların hepsini sineye çekti... “Kayıntısı” kuru ekmek ve katıksız su bile olsa...

Evet Elias Petropulos, çocukluğunu ve ilkençliğini geçirdiği Selanik zerine de dünya kadar Şey yazdı.

Selanik Yahudileri zerine yazdığı kitaplar da pek çoktur. Bu iki alanda yaptığı araŐtırmalar ve yapıtlarıyla uluslararası boyutta tanınıyor. Hele Osmanlı İmparatorluğu, İsrail ve Yahudilerin tarihi, özellikle resmi tarihin ötesine geçen kendine özgü, canlı, alttan gelen ve hakiki tarihi üzerine çalışan tarihçiler tarafından.

İŞte bu konulardaki yapıtlarından bazıları :

Osmanlı Varlığı, 1917 Selanik Yangını, Selanik Yahudileri, Bir lm Őarkısı...

Yahudilerle ilgili kitapları nedeniyle kimi sağcı, milliyetçi ve ırkçı yazar tarafından “Petropulos Yahudidir” palavrası atıldı. Hatta bunu “ispat için” broŐürler bile yayınladılar. Elias gülüp geçti. Onlara layık oldukları yanıtı verdi, “Salaklar, cahil herifler” demeyi de ihmal etmedi. Elias bu “puŐtlara” önem vermedi. Yoluna devam etti.

Yunanistan geleneksel mimarisi üzerine de birçok eser yayınladı : *Yunanistan’da Tahta Kapılar, Demir Kapılar, Yunanistan’da Balkon, Yunanistan’da Demir EŐya, Yunanistan’da Pencere, Yunanistan’da Mezarlar...*

İlginç ve çok az değinilmiş konularıyla herkese yazma oŐkusu aŐılayabilecek yapıtlar. Sadece bunun için bile

anılmaya, aktarılmaya değen, unutulmaması gereken alışmalar.

Yunanistan'da Balkon. iekli olmalı.

Bu arada *Yunan Arabası*, *Yunan Köşkü*, *Yunanistan'da Kuş Kafesleri*, *Türk Albümü*, *Yunanistan'da Türk Kahvesi* gibi değişik konularda kendine özgü ve ilginç kitaplar yayınladı...

Elias Petropoulos'un *Yunanistan'da Türk Kahvesi* isimli kitabı Herkül Milas'ın çevirisiyle İletişim Yayınları tarafından 1995'te okuyucuya sunuldu. Belki diğer

eserlerinin de Türkçeye kazandırılmasının zamanı gelmiştir diye ümitleniyorum. Ne dersiniz ? Çeviri kitabın tanıtım yazısında şu satırları okuyabiliriz :

“Kahvenin Yunanistan’daki kültürünü, mekanlarını, pişirme ve içme ‘racon’larını, tiryakilerini; nargile, tavlâ, lokum gibi yoldaşlarını anlatan bir kitap. Ama dahası var : Çağdaş Yunan ırkçılığına yönelik ‘ince’ bir eleştiri metni; ‘karşı sahil’den bir dert ortağı... ‘Gayrıresmî’ konulardaki kitaplarıyla tanınan, ülkesindeki milliyetçi-şovenist rüzgarlarla, ırkçı söylemlerle cebelleşen Petropoulos’tan hem köpüklü hem köpüksüz, hem ‘sade’ hem şekerli sayfalar.” Güzel değil mi ? Güzel. Haydi sağlığınıza. Afiyet şeker olsun.

Bu kitabında, kimi Yunanlıların şoven eğilimleri sonucu “Türk kahvesini” nasıl “Yunan kahvesi” veya daha komiği “Bizans kahvesi” diye adlandırdıklarını anlattı Elias. Alaylı ve kara mizahi tarzda. Elias vari yani yine...

Çağdaş Yunanistan’daki osmanlı mirasını ve geçmiş üzerine araştırmalarını derinleştirmek için Paris’te yeniden yükseköğrenime başlıyor :

1975’te l’École Pratique des Hautes Etudes (EPHE)’nin IV. Bölümü’ne kaydını yaptırıyor : Türkçe öğrenmek ve türkoloji yapmak için.

Türk dilinin yapısını araştırmak, bulmak, keşfetmek için okuyor... Bilhassa “istese de istemesek de bizi etkileyen

bu halkın felsefesini anlamak için". Artık Yunanistan'a, Balkanlar'a değinen her konudaki çalışmalarında osmanlı etkilerini araştırması daha belirgin bir biçime bürünüyor. Christos Panagiotopoulos'un makalesinden aynen akarıyorum : "Elias commence l'apprentissage de la langue turque et des études de turcologie. Il veut découvrir la structure de la langue turque, mais surtout 'comprendre la philosophie qui régit ce peuple, qui, qu'on le veuille ou non, nous a influencé'. Depuis lors, dans ses travaux, l'exploration des influences ottomanes sur tout sujet qu'il traite touchant à la Grèce ou aux Balkans, se fait encore plus prononcée."

Doğu (Orient) gelenek ve göreneklere - Genel olarak Venedik işgallerinin ve Batı'nın etkilerini tercih ve kabul eden Yunan düşsel dünyasında pek az kabul gören Anadolu ve İslam etkileri – Elias'ın neredeyse düzenli aralıklarla yayınladığı bir dizi konuda yer alıyor.

Deneme türü yapıtları geniş bir konu yelpazesine dokunuyor, işte birkaç örnek :

(To Άγιο Χασισάκι – *Le Saint Haschisch* en 1987, Μικρά Κείμενα – *Petits Textes 1949-1979* en 1980, ou même ses Άρθρα στην Ελευθεροτυπία – *Articles dans Eleytherotypia* en 1992), aux enquêtes ethno-historiographiques sur les Juifs de Salonique (*Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης*) en 1983, aux essais sur des sujets érotiques dans *Ο κουραδοκόφτης (Le coupe-couillon)* en

2002, une exploration détaillée de la diversité des techniques de contraception dans *son histoire de la capote (Ιστορία της Καπότας)* en 1984, ou dans sa monographie sur *les bordels grecs (Το μπουρδέλο)* en 1980.”

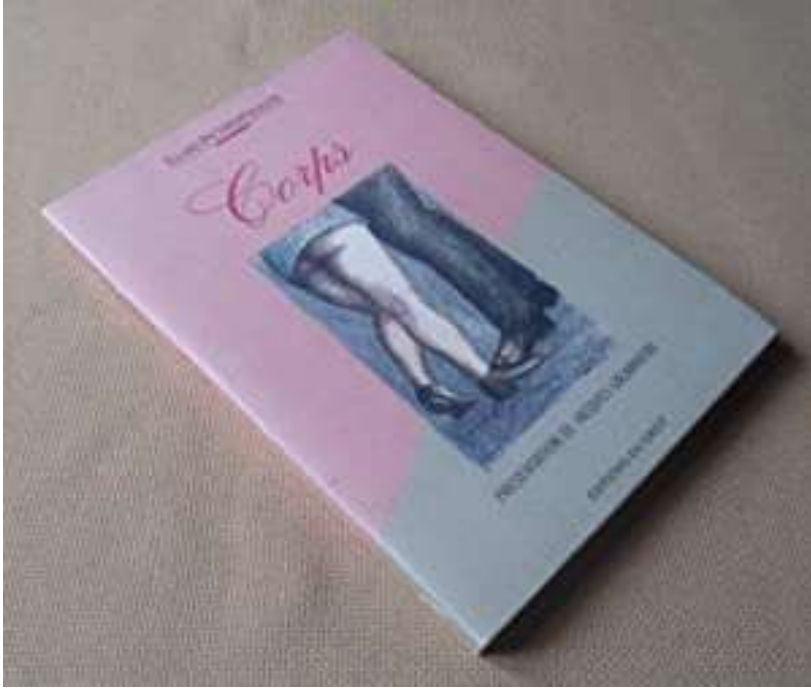
Böylece Elias Yunanistan’ın o güne kadar az tanınan, bazen saklanmış geçmişini gün yüzüne çıkaracaktır.

Eserlerinin özgünlükleri/özellikleri araştırmalarındaki, ele aldığı inceleme konularındaki samimiyet, çağdaş Yunanistan’ın ahlaki çelişkilerini susmaktan vazgeçmeyen yunan akademik dünyasının ikiyüzlülüğünün açıklanmayan bir eleştirisi – eleştiri apaçık ve doğrudan doğruya söylenmemişse, ilgili bilimadamına birkaç küfür savurmamışsa-, tarihi referanslarının çeşitliliği, gelenek ve göreneklerin çelişkileri veya içiçe geçmeleri, birbirine karışmalarını yansıtmasıyla dikkat çekiyor.

Elias’ın yaklaşımı, araştırmaları ve eserleri, ulus ille ulus yaratmak arzusundaki milliyetçi bir iktidarın emrindeki kaygan, her yöne çekilebilen, kısır tarihin, resmi mekanlarda uydurulmuş, yoktan var edilmiş, yaratılmış, gerçeklerden uzak, yaşanılanlarla çelişkili tarihin tam aksiydi.

Elias’ın böyle bir tarih anlayışını ve bu anlayışın destekleyicisi bilimadamlarını ve bunların uyduruk

kitaplarını eleştirmesi kaçınılmazdı. Birazdan göreceğimiz gibi, Elias ile yaptığım söyleşimizde, Selanik üzerine “çalışan” güya sosyolog için telafuz ettikleri bu konuda bir örnektir. Sadece bir örnek. Başkaları da var... Tarih uydurulamaz, bir “fabrikada” yaratılmaz. Araştırmalara, arşivleri taramalara, gidip görmelere, dinlemelere dayalı canlı ve hareket halindeki eserlerle yansıtılabilir.

Vücut'un (Corps) fransızcasının kapağı.

Kitaplarının birçoğunu bizzat çizdiği desenleriyle veya bizzat çektiği fotoğraflarla donatan Elias aynı zamanda bu taraklarda da bezi olan yaratıcılardandır.

İntihar, Vücut, Senin İçin Ayna, Berlin’de/Not Defteri 1983-1984 gibi şiir kitaplarını da burada anmalıyım...

Paris’te yaşayan hakiki bir parisli olan Elias Petropoulos bir süre sonra uluslararası bir boyut kazandı. Hakkında dünyanın değişik köşelerinde dergi ve gazetelerde epey önemli makalelere yer verildi. 1981’de örneğin ABD’de yılda bir yayınlanan ciddi edebiyat dergisi *Maledicta* Petropoulos’a ve eserlerine hatırı sayılır özel bir bölüm ayırdı...

1989’da Türkiye’nin Elias’ı biraz tanması umuduyla kendisiyle uzunca bir söyleşi yaptım ve bu söyleşinin büyük bir bölümü o günlerin en iyi haftalık dergilerinden biri olan *İkibine Doğru*’nun 26 Şubat 1989 tarihli sayısında yayınlandı (s. 48-52.) Daha sonra bu söyleşinin tümünü *Söyleşiler: Vir-Gül-Üne Dokunmadan* isimli kitabımda (Kaldıraç Yayınları, İstanbul, 2008, s. 40-62) okuyucuya sunmak olanağı buldum.

Kitabım yayınlandıktan sonra birçok dost, tanıdık ve arkadaş Elias’ı biraz daha yakından tanımak istediklerini dile getirdiler. Bunun üzerine söyleşide ve kitapta yer alan “Elias Petropoulos kimdir?” başlıklı bölümü kimi

yeni unsurlar ekleyerek biraz uzunca bir makaleye çevirdim, dergi.havuz.de sitesinde yayınladım.

Şimdi bu çalışma, bu ekitap için bu bölümü bir tür giriş gibi yeniden yayınlamaya karar verince, 2021 Eylül ayı sonuna doğru, baştan sona tekrar gözden geçirdim, birkaç aydan beri süren yeni ve en son araştırma, inceleme ve okumalarımıla tamamladım ve bu biçimiyle size sunuyorum. Umarım herkes işine yarayacak bir şeyler bulabilir.

DOSTLUK

Elias Petropoulos'u 1980'lerin ortasında Paris'te tanıdım. Abidin Dino aracılığıyla tanıştık sanıyorum. Ama bundan tam emin değilim.

Elias ile Abidin'in birçok sergisinin açılışında karşılaştık, ayak üstü kısa ve kendine özgü şirin ve derin sohbetler yaptık.

Başka vesilerle de pek çok kez görüştük.

O yıllarda ve 1990'larda, Türkiye'deki değişik iktidarların basın ve düşünce özgürlüğü üzerindeki baskı ve yaşadışı uygulamalarına karşı imza kampanyalarında bizi hiç yalnız bırakmadı. İkibine Doğru dergisine ve yöneticilerine, yazarlarına ve gazetecilerine baskılarda,

derginin yasaklanmalarında hep yanımızda oldu. Mart 1990'da... Temmuz 1990'da ve sonrasında...

**LIBERTE POUR L'HEBDOMADAIRE TURC
2000'E DOGRU (VERS L'AN 2000)**

Nous soussignés, protestons vivement contre l'interdiction de publication sine die qui vient de frapper 2000'e Dogru. Il s'agit d'une grave atteinte à la liberté de presse. Nous demandons la levée immédiate de cette interdiction. Nous appelons le gouvernement turc à mettre fin à toutes les mesures répressives contre les libertés d'opinion, d'expression et de presse.

NOM ET PRENOM	PROFESSION	SIGNATURE
PETROPOULOS, Elias	écrivain	

Temmuz 1990'da İ kibine Doğru'nun kapatılmasını protesto edenlerden, imzacılardan biri de Elias'tı. (M. Şehmus Güzel koleksiyonu.)

Paris'te ille onu Türk lokantalarına götürmemi istiyordu. O yıllarda Paris'te iyi lokanta olarak "Ege Restaurant" vardı. Yılmaz Güney'in yakın dostlarından Mehmet Dişçi'nin lokantası. Paris'in en bitirim, en kabadayı, en pöpüler, birçok dilli, pek çok sesli, kısacası Elias'ın en tuttuğu halk kesimlerinin mahallesi Menilmontant'daki lokantadan başladık. Madem ki hepimiz Ege'liyiz veya Akdenizliyiz. Elias'ın aklına hemen Yunanistanlı anarşistlerin "Ege Denizi balıklarıdır !" sloganı geliverdi. Birçok an(ı) da...

Sonra o lokanta senin bu lokanta benim epey dolaştık.

Elias birkaç dostuyla rakı içmeye ve türlü çeşitli mezelere bayılıyordu...

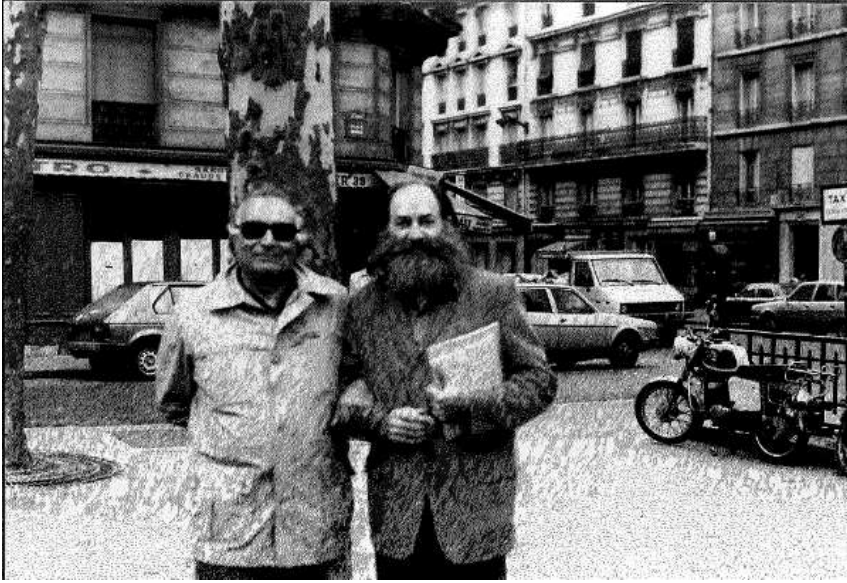
Ege Restaurant'da. 1990'ların başında. Elias ve Yunanistan'daki günlük gazetelerden birinin Paris muhabiriyle. Fotoğrafi ben çektim. (M. Şehmus Güzel koleksiyonu.)

İtalyan lokantalarının eşiklerini de epey aşındırdık. Her türlü İtalyan yemeğini ve güzelim kırmızı ve pembe şaraplarını seven bir dosttu. “Akdenizliyiz kardeşiz” demesi boşuna değildi.

Elias elbette çok güzel sohbet ediyordu...

Çok güzel dinlemesini de biliyordu.

Paris’te değişik sanatçıların birçok sergi açılışına gittik, yanında yakın bir dostu, Yunanlı bir gazeteciyle bazen... Sergi açılışı sonrasında bir bardak bişey içtik, zamanımız elveriyorsa ayak üstü birer lokma atıştırdık...

İki dev yazar. Paris’te, 1980 olmalı. Fotoğrafi çeken sanırım Coşkun Aral, bunu ve Aral’ın çektiği bir dizi fotoyu bana armağan edenler ise Elias ve Mary. M. Şehmus Güzel koleksiyonu.

Acımasız eleştirilerini dinledim. Kimi “sanatçıya” öyle bindiriyordu ki, ne iyi ki diyordum sanatçının kendisi bunları duymuyor, çünkü duysa büyük ihtimalle “yaratmaktan” vazgeçebilir, belki de “intihar” ederdi.

Elias sözünü sakınmıyordu. Her zaman haklı mıydı ? Emin değilim. Ama burada önemli olan O’nun haklı veya haksız olması değil, özgürce düşüncesini açıklayabilme yeteneğiydi. İçinde saklamıyordu söyleyeceğini. Sırrı da buydu kanımca. Varlık nedeni de...

Fransızca konuşurken Yunanca veya Türkçe birkaç küfür katmadan rahatlamazdı. Yukarıda yazdığım gibi, din adamlarına, öğretim üyelerine, kötü yazarlara, palavracılara, kendini beğenmişlere, hiç ölmeyecekmiş gibi yaşayanlara özellikle iyice yükleniyordu. Bu tür tipler için kullandığı “pezevenk” veya “puşti” örneğin onun dilinde sıkı ve sahici bir küfürdü.

Elias kendisini, “İstanbul'a İstanbul diyen tek Yunanlıyım” diye takdim ediyor ve bundan derin ve açık bir gurur duyuyordu.

“Tarih kitaplarımızın daha dürüst ve daha dostça yazılmasından başlayıp, halklarımızın eğitimini yeniden düzenlemeliyiz” diye ekliyordu.

Türklerin ve Yunanlıların kardeş olduklarına gerçekten inanıyordu :

“Yahu baksana aynı şeyleri yiyip, aynı şeyleri içiyoruz, aynı havalarda halaya veya sirtakiye kalkıyor, aynı ağıtlarda, aynı şarkılarda ağlıyoruz, bundan daha iyi ispatı mı olur kardeşliğin ?”

Elias'ın Parisli birçok arkadaşı arasında Abidin Dino, Güzin Dino, Yüksel Arslan, Zülfü Livaneli ve Yaşar Kemal'i en başta saymak şart. Yaşar Kemal üzerine, 10 Şubat 1989'da, bana şunları anlattı örneğin :

“Yaşar Kemal çok içten bir dostumdur. Paris'e geldiğinde hemen bize ugrar. Evimin kapısı ona her zaman açıktır. Ben de İstanbul'a gittiğimde ilk telefon ettiğim kişi Yaşar oldu. O sırada yurtdışında bulunduğu için eşi Tilda ile görüştüm, birlikte yemek yedik, o yemeğin tadı hala damağımda.”

Özel koleksiyonumda yer alan, Elias'ın ve eşi Mary'nin (Aman sakın Maria diye yazmayın, Elias basar küfürü : “Burası Ortodoks kilisesi değil !”) hediyesi, 14 Mayıs 1980'de Paris'te, Place Monge tarafında ve evlerinde Çoşkun Aral'ın çektiği bir dizi fotoğraf var : Kimler yok ki o fotoğraflarda : İşte Elias ve eşi Mary Koukoule, işte Yaşar Kemal, işte Fassianos, işte Abidin Dino. Kardeşlik simgesi anılar dizisi peş peşe. Monge metro durağı çıkışında, evde, sokakta yürürken...

EŞİ MARY

Yeri gelmişken Mary Koukoules üzerine de iki laf edeyim : İsmi, Yunanca dışında, enaz üç ayrı ama benzer biçimde yazılıyor. Bilinmesinde yarar var : İngilizcede Mary Koukoules. Fransızcada Mary Koukoule veya Mary Koukoulé ve hatta Mary Coucou.

Atina Üniversitesi Taih ve Arkeoloji diplomalı. 1960'dan itibaren Paris'te yaşadı ve Paris'te yüksek öğrenimini Sorbon'da, College de France'da ve EPHE'de sürdürdü. Dilbilimci ve folklorist. Modern Yunan argosu uzmanı. Eşinin kitaplarının çevirilmesinde ve eşinin eserlerinin kimine yardımcı olması yanında kendisi de birkaç ortak kitaba katkıda bulundu, birkaç kitap yazdı. Bunlardan biri, kitabını imzalayıp samimi bir dédicace ile gönderdiği Murat Bardakçı'nın 31 Temmuz 2013 tarihinde habertürk sitesindeki "Argo başkadır, küfür başka" başlığını taşıyan köşe yazısında yankılandı :

"MARY'NİN BÜYÜK SÖZLÜĞÜ" arabaşlıklı bu bölümü aynen aktarıyorum:

"Bu sayfada, Yunan argosu konusunda yapılmış klasik çalışmalardan birinin kapak sayfasını görüyorsunuz: Yunanistan'ın en önemli folklor tarihçilerinden olan ve 2003'te Paris'te ölen Elias Petropulos'un eşi Mary

Koukoules'in bundan 30 sene önce yayınladığı eserini... Koukoules, küfür ve argo maksadı ile kullanılan kelimeleri binlerce sene öncesinden, eski Yunan kültüründen itibaren toplamış; Yunanca'ya Osmanlı idaresi zamanında geçen Türkçe kavramlar ile harmanlamış, 19. asırda verdikleri bağımsızlık savaşı ile 1980'ler arasında ortaya çıkan diğer argo kavramları da ilâve ederek zenginleştirmiş, eseri böylelikle 'Yunan argo sözlüğü ve küfür tarihi'nin en önemli ve tek kaynağı olmuştur."

Loose-Tongued Greeks isimli yapıtın ilk baskısı 1983'te yayınlandı. "Dilini Tutamayan Yunanlılar" böylece tarihin derinliklerinden çıkıp günümüze kadar ulaşabildiler. Bu da az şey sayılmamalı... Belki bizlere de örnek olur. Kimbilir ?

Eski ve yenisiyle İstanbul argosu yabana atılır cinsten midir ? İzmir argosu ? Diyarbakır, Adana, Ordu Samsun argoları ? Zonguldak madencilerinininki ? Spor dünyasındakiler ? Ha gayret dilbilimcilerimiz ! Ha gayret !

LOOSE-TONGUED GREEKS

A MISCELLANY OF NEO-HELLENIC
EROTIC FOLKLORE

By MARY KOUKOULES
Translated by JOHN TAYLOR
With an Introduction by
G. LEGMAN

To Anvat Bardaki:
the new friend and researcher
of love language, 1983

Contents:

1. *Of Ancient Days: Gods, Heroes and Others* 9. X. 1986
2. *Domestic Songs*
3. *Martinsaden*
4. *Pseudo-Domestic Songs and Parodies;
Street Songs and Poems*
5. *Tongue-Twisters and Syllabic Word Games;
Puns and Allusions; Erotic Word Play*
6. *Proverbial Expressions;
Blessings, Curses, Riddles and Charms*
7. *Anti-Establishment Songs:
Political and Anti-Religious*
8. *Schoolchildren's Songs and Poems;
Sugar Cheers and Jeers; Mock-Arithmetic*
9. *Repartee, Questions and Answers*
10. *Banter*
11. *Insults and Threats*
12. *Aphorisms*
13. *Of Cunts, of Pricks and Asses;
Incest, Sodomy and Bestiality*
14. *Loose-Tongued Greeks:
A Glossary of Modern Greek Erotic Speech*

DIGAMMA * BIBLIOPHILIC EDITION * PARIS 1983

PARİS'TEN DİRENİŞ

Elias, Yunanistan'daki Albaylar Cuntasına karşı direnişini Paris'te sürdürdü ve bunun sonucu adeta efsaneye dönüştü.

1980'li yılların ortasında bunun bizzat tanığı oldum : O tarihlerde Paris'teki genç Yunanlı gazeteciler için Elias "bir örnek, bir efsane adam"dı...

Askeri diktatörlük günlerinde yazdığı

"Divana uzanmış bir güzel kadının çıplak vücudunu, vatanımdan daha çok seviyorum"

dizesi hâlâ dilden dile dolaşıyordu.

Elias rakıyı, mezeleri, kahveyi (aman hemen "Türk kahvesi" diye düzeltmeliyim, çünkü nerede olursa olsun kalkar gelir ve düzeltir, hesabını da sorardı) kaçırmazdı...

"Yunanistan'da Türk Kahvesi" adlı kitabında şöyle diyor :
"Çağdaş Yunanlıların babaları/ataları sayılması gereken Türklerin bize bıraktıkları birçok iyi ve kötü şeylerin arasında kahve de yer alır..."

Tartışılması nâ-mümkün Elias Türkleri çok sevdi.

"Selanik'teki Osmanlı Mimarisi" hakkındaki kitabında, Elias aramış araştırmış, Selanik'in Yunanlılarca alınmasından sonra yıkılan tüm yapıtların eski hallerini

bulup ortaya çıkarmıştır. Bilmem dört bin kadar fotoğraf çekmişti. Bu konuda şunu söylüyordu :

“Kitaplarımda Osmanlı kültürünün büyüklüğünü anlattığım için bana eleştirmenler zaman zaman ‘Hain’, zaman zaman ‘Türk’ dediler...”

Elias, Selanik'in Yunanlılar tarafından alınışını “işgal” olarak nitelendiriyordu.

Paris Fonoloji Enstitüsü'nde, Atina Amerikan Üniversitesi'nde, Paris'te Censier Üniversitesi'nde, Berlin Serbest Üniversitesi'nde, Amsterdam Üniversitesi'nde konferanslar verdi. Herkesin çünkü Elias'ın anlatacaklarına ihtiyacı vardı...

Elias Petropoulos, Fransız PEN Kulübü'nün ve Yazarlar Birliği'nin üyesi bile oldu.

Elias Petropoulos'u tam anlamıyla, bütünlüğü içinde nasıl tanımlamak gerektiğini bilemiyorum. Nasıl bir yazar ve şair olduğunu saptamak, bilinen kalıplara sokmak çok zor.

O kendisini “folklorist” veya “folklor araştırmacısı” biçiminde tanımlıyordu. Kimi yazısında veya söyleşisinde ise “Çok çalışan, alışılmamış bir yazar” (“un ecrivain insolite et bosseur”) olarak anımsanmak isterim” dedi. Bu tanımlamalarına uymak lazım sanıyorum.

Ama Elias biraz daha fazlasını da hak ediyor mutlaka.

Bence ülkesinin, halkının en ilginç, en çalışkan ve en verimli yazar, şair, düşünür ve büyük folkloristiydi. Aynı zamanda kendini ele vermeyen, akademik dar kalıplara, gereksiz isimlendirmelere sokulmayı rededen hakiki bir etnograf, iyi bir antropolog, eşi az bulunur türden iyi bir tarihçi ve siyaseti ihmal etmeyen hakiki bir toplumbilimciydi.

Olağanüstü derecede çalışkan. Bir çalışmayı bitirmek için evine kapanıp her gün bir dilim keçi peyniri, mevsimiye bir domates ve bir parça ekmekle ve biraz da şarapla karnını doyuran “deli”...

Tepkisini hemen dışa vuran, içindeki çocuğu öldürmemiş, özgürlük düşkünü, bizzat kendisi özgür düşüncenin en iyi temsilcilerinden biri.

Uslanmaz cinsinden asi.

Sağcıların, ırkçıların ve her türlü iktidarın boy hedefi. Ama bunu hiç takmayan. Kitapları her iki Yunanistan Komünist Partisi kitapevlerinde ve kütüphanelerinde yasaklı. Bundan hınzırca, çocukca zevk alan bir yazar. Büyük bir yazar.

Her türlü milliyetçiliğe, her türlü dine ve dinsel duygulara sapına kadar düşman. Küçük büyük her türlü kavgasını

her alanda her zaman yürüten bir mücadaleci. Tam bir toplumsal ve siyasi pehlivan.

Yorulmaz eleştirici. Sözü nü esirgemeyen türünden.

Tam anlamıyla kalender. Çelebi desem daha çok memnun olur eminim.

Türkleri çok seven. “Akdeniz Akdeniz Müzik Festivali”ne Zülfü Livaneli’nin aracılığıyla Yunanistan’ı temsilen katılıp 12 puanı Türkiye’ye, sıfır puanı Fransa’ya yapıştırıp Türk şarkıcının ödülü almasına yol açan, bunu anlatmaktan asla yorulmayan, sevimli, neşeli, heybetli (iki metre boyunda, yüz bazen yüzyirmi kilosuyla), yazmayı, gezmeyi, yemeyi ve içmeyi ve güzel kadınları çok seven günümüzün adamı.

Ama maalesef Elias artık aramızda değil. Tamam ödevlerini yaptı, kendisine ayrılan zaman çetvelini doldurdu ve bize eserlerini emanet edip ayrıldı.

Evet Elias’ın kahkahası artık Paris sokak, cadde, bulvar ve meydanlarında, kahvelerinde ve lokantalarında çınlamayacak. Çünkü Elias, 3 Eylül 2003’te bir işi çıktı ve dostlarını istemeye istemeye bırakıp gitti. Ah Elias ah !

Ama yine de bir umut var : Eminim Rue Mouffetard taraflarına doğru yürürsek aniden çok dar ve çok uzun bir sokakta karşımıza çıkabilir. Pat diye ! Karalara bürünmüş : Tepeden tırnağa. Elllerinde kara eldivenleri :

İz bırakmamak için : Nereye gittiği bilinmesin. “Haydi, diyebilir, haydi rakı içmeye gidiyoruz.” Tamam mı ? Tamam be ! Bütün “puşti”lere nanik !

Paris, 6 Ekim 2021.

SÖYLEŞİ : ELİAS PETROPULOS İLE : FRANSA, YUNANİSTAN, AVRUPA, EGE VE TÜRKİYE ÜZERİNE

Elias Petropulos çok üretken, son derece sevimli ve müthiş dost bir yazardı. Evet en önemli ve en birincil özelliği çok iyi bir dost olmasıydı. 10 Şubat 1989’da, Paris’teki evinin hemen bitişiğindeki apartman-büyükbüro-kütüphanesinde konuştuk. Fransızca yaptığımız söyleşide türkçe ve yunanca sözcükler eksik olmadı.

Buraya sohbetimizi, yeniden okuyup kimi dizgi hatasını düzelttikten sonra, bütünlüğü içinde ve virgülüne dokunmadan sunuyorum :

“PARİS BÜYÜK BİR YOL KAVŞAĞIDIR”

- Sayın Elias Petropulos, 20 yıla yakın bir süredir Paris'te yaşıyorsunuz. İlginç gözlemlerinizi olduğunu sanıyorum. Fransa ve Fransızlar hakkında ne düşünüyorsunuz?

- Paris'te yaşıyorum, çünkü Paris büyük bir yol kavşağıdır. Paris'te Fransızca ya da Fransızlar için kalmadığımı özellikle belirtmeliyim. Fransızlardan nefret ediyorum. Entelektüel liberalizmlerinden de tiksiniyorum. Bana sorarsanız, Fransız düşüncesi 30 yıldır ölü durumda. Başka birçok uygarlığın hayranıyım. Örneğin Alman uygarlığının...

1983-84 yıllarında Berlin'deydim; bu kent bugün gerçekten özlem duyduğum tek kent. Yine de, herşeyden önce İtalyanları beğeniyorum. Günümüzün en uygar ulusunun İtalyanlar olduğunu düşünüyorum.

- Fransız düşüncesinin öldüğü kanısına nasıl, neden ve nereden varıyorsunuz?

- Örneğin son 30 yılda doğru dürüst yeni bir şair bile çıkaramadılar. Hele Fransız sinemasından hiç söz etmeyelim. Tamamen yok olmuştur. Bugünkü Fransız sineması bombok, beş para etmeyen bir sinemadır. Fransa'da Sovyet sinemasını çok beğeniyorum. Dünyanın en iyi sineması Sovyet sinemasıdır.

- 1944'te 16 yaşındaydınız ve ülkenizde nazilere karşı direniş hareketine katıldınız.

- Evet, 1. ve 2. Direniş hareketlerine katıldım. Geçen yıla kadar direnişe katıldığımdan hiç söz etmemiştim. En yakın arkadaşlarım bile yaşamımın bu bölümünü bilmiyorlardı. 1. Direniş Almanlara, nazilere karşı düzenlenendir. Öldürücü, çok zor bir mücadeleydi. En küçük hata ölümle sonuçlanabiliyordu. Çok can kaybettik.

1947-49 arasındaki 2. Direniş, yani bizim iç savaşımız, ise ilkinden çok daha acımasız, çok daha sert ve öldürücü oldu. Faşist Yunanlılar ve Yunan ordusu, nazilerden, Alman ordusundan, hatta SS'lerden çok daha korkunç ve acımasızdılar. Nitekim bu direnişte daha fazla kayıp verdik.

- Neden Yunanlılar birbirlerine karşı daha insafsız davrandılar?

- Çünkü bu olay, önce İngiliz liberalizminin karşı saldırısının bir parçasıydı. Sonra Truman doktrini ile ABD devreye girdi. Amaç, solu, Direniş Hareketi'ni yok etmek, solcuları ve direnişçileri ortadan kaldırmaktı. Hepimizi tek tek öldürmek istiyorlardı. Yunanistan'da solun kökünü kazımak istiyorlardı. Zor bir dönemdi. Acılıydı.

BERLİN İSİMLİ KENT

- Biraz önce en çok sevdiğiniz kentin Berlin olduğunu söylediniz. Berlin’de Türklerle, Türkiyelilerle karşılaşmış, tanıştığınızı biliyorum...

- Evet. 1983-84 yıllarında Berlin’de Kreuzberg’te kaldım. Sanatçılar Vakfı gibi bir kurumun konuğu oldum. Çok rahattım. 40 km x 50 km boyutunda, Paris’ten çok daha yaygın ve geniş olan Berlin’in bu alabildiğine büyük ve çok ünlü mahallesi Türklerin, her görüşten ihtilalcilerin (Petropoulos burada “gauchistes” kelimesini kullanıyor. Bu sözcüğü Türkçeye “aşırı solcular” veya “ihtilalciler” biçiminde çevirmek olası. Ben ikincisini tercih ediyorum. MŞG), artistlerin, punkların, yani her türlü marjinalin yaşadığı, inanılmaz havası, inanılmaz derecede renkliliği olan bir yer. Çok ilginç ve çok güzel bir yer.

- Bugünlerde Paris’te Berlin deyince akla Wim Wenders’in son filmi Der Himmer Über Berlin geliyor. Bu filmi gördünüz mü?

- Hayır, hayır. Bu herifi hiç sevmem ve büyük bir sinemacı olarak kabul etmiyorum. Ondan önce, kamuoyunca pek tanınmayan Alexandre Klunge gibi gerçekten çok büyük Alman sinema ustaları var. Kanımca en büyük Alman sinemacısı Klunge'dir. Wenders yüzde yüz tüccar. Amerikalılara satılmış, çok iyi "public relations" (halkla

ilişkiler) içinde, her yerde tanıdığı olan inanılmaz ölçüde cambaz bir sinemacı. Ama asla büyük sinemacı değil. 16-17 yaşındaki kızların belki hoşuna gidebilir ama, bana hiçbir şey vermiyor. Oysa Alexandre Klunge gerçekten büyük sinemacı, ama tanınmıyor. Doğal. Çünkü burjuvazi özgür düşünceleri sevmiyor ve engelliyor. Oysa Wenders kapitalistlerin parasıyla çalışmakta.

- Neden Fransız sineması öldü diyorsunuz?

- Fransız sineması diye bir şey yaşamıyor da ondan. 30 yıldır zevkle izlenebilecek bir Fransız filmi bulamadım. Biliyorsanız, siz üç film ismi verin.

- Şu anda örnek ve isim vermem biraz zor. Ben de Fransız sinemasının şu anki konumunu pek sevmiyorum. Fransız sineması son yıllarda çok geveze bir sinema oldu. Film yerine roman çekiliyor. Çok konuşulan, sinema dilinden uzak ürünler. ABD filmlerinin bastırmasının da etkisiyle. Ama yine de sizin Fransız sinemasının ölüm nedenlerini belirtmenizi rica ediyorum.

FRANSIZ SİNEMASINDAN FRANSIZ BASININA

-Bakınız şu son haftalarda Paris'te birçok iyi nitelikli İtalyan ve Polonya filmleri gösterimde. Ama Fransız basınında bunlara ilişkin dişe dokunur bir şey

yayımlanmıyor. Fransız basını dünyanın en aptal, en milliyetçi hatta en faşist basınıdır. En başta Le Monde gazetesi. Dünyanın en sağcı gazetesidir. Daha da komiği, Le Monde'un kendisine dünyanın en büyük gazetesi havasını vermeye çabalamasıdır. Oysa en büyük basın Alman basını. Büyük basın ve en büyük gazetecilik "okulu" İngiliz basını ve gazeteciliği. Zaten dünyada gazeteciliği kuranlar da İngilizlerdir. Almanya ve İtalya'da da kökeni geçmişe uzanan ciddi, yetkin bir gazetecilik geleneği ve "okulu" vardır. Fransa'da böyle bir şey yok. Bu ülkede gazetecilik laf ebeliğinden başka bir şey degil. Örneğin Liberation'u ele alalım. Kurulduğu yıllarda (1970'li yılların başları) ihtilalci (Petropoulos yine "gauchiste" sözcüğünü kullanıyor. MŞG) bir gazete iken daha sonra Paris ve Lyon kapitalistlerince, patronlarınca satın alındı ve patron gazetesine dönüştü. Bugün ABD gizli servislerinin emirlerine göre yayın yapıyor. Dahası, her gün binlerce baskı kusuru, dil ve dilbilgisi yanlışı ile dolu berbat bir gazete. Liberation "okuma-yazması olmayan" gazetecilerin gazetesidir. Zaten artık almıyorum. Büyük gazete, örneğin Almanya'nın Die Zeit'ıdır. Brüksel'in Le Soir'ı da daha ciddidir. Hollanda basını, Londra'da The Times, Milano basını vb. anılmaya değer. Liberation, Roma'da yayımlanan Republica'nın çok kötü bir kopyası. Sadece o mu, Fransa'daki küçük boy basının

tamamı, geçenlerde yayımına son veren Le Matin, Le Quotidien de Paris ve diğeri de Republica'nın çok kötü örnekleridir.

Le Monde kendine bir snop havası vermek istiyor, ama tutturamıyor. Çünkü Fransızların snop olma yeteneği yok. Snop olmaya hakları da yok.

Fransa inanılmaz bir çöküntünün, gerilemenin öncül yıllarının içinde şu sıralar. Le Monde'da da her gün binlerce hata yapılıyor. Hatalarını yüzlerine vuran bir mektup gönderseniz, asla yayınlamazlar, kaybolur gider.

Fransa basınının bu içler acısı kötü durumu nedeniyle Le Canard Enchainé gibi bir gazete var. Bu çok mucizevi bir gazete değil. Bir kligin, yobaz bir tarikatın gazetesidir. Fransa basınında diğeri gazetelerin bıraktığı boşluk sayesinde yaşayabiliyor.

- Le Canard Enchainé'ye, "büyük basın"ın ele almak istemediği borsa skandallarını ve siyasetçilerin yolsuzluklarını ve rüşvet olaylarını araştıran bir gazete olması nedeniyle Fransa basının "baş belası" diyebilir miyiz?

- Evet, elbette. İtalya veya Almanya'da Le Canard Enchainé gibi bir gazete yok. Çünkü bu ülkelerde "büyük basın" çok iyi ve gerçek gazetecilik yapıyor. Bu ülkelerde basın görevini hakkıyla yerine getiriyor. Bugün örneğin

Berlin basını çok ciddi siyasi ve edebi eleştirileriyle burjuvaziye sarsıyor.

SELANİK'E DÖNÜŞ

-Yunanistan'a dönelim mi? Öğreniminizin büyük bir bölümünü Selanik'te yaptığınızı, eski Selanik'i iyi tanıdığınızı, bu konuların uzmanı olduğunuzu biliyorum. Eski Selanik'teki günlük yaşamı anlatır mısınız?

-Bence Selanik o yıllarda her şeyden önce bir Yahudi kentiydi. Tabii yüzyıllar boyunca, tam altı yüzyıl boyunca, Selanik Osmanlı egemenliği altındaydı. Osmanlı idaresi kente bir Osmanlı rengi verdi. Ama kent özünde ve gerçekte 1943'teki dramatik Yahudi kırımına kadar Yahudi kentiydi. Raslantı sonucu o sıralar ben Selanik'teydim. Çünkü Atina'lı ve devlete hizmet eden fakir bir babanın oğlu olarak O'nun görevi nedeniyle ailemle birlikte Selanik'teydim. Ve bu vesileyle Selanik Yahudi toplumunun başına gelen felakete tanık oldum. Selanik'in güncel yaşamına ilişkin birçok kitap ve yazı yayınladım. Selanik birçok halktan insanın bir arada, birlikte yaşadığı bir kentti :

Arnavutlar, az sayıdaki Bulgarlar, Lehler, Yahudiler, Sırp lar, Boşnaklar, Türkler, Yunanlılar ve daha niceleri...

Yerleşim açısından Selanik, İzmir gibi, amfimsi bir kenttir: Önce Rıhtım, sonra Aşağı Şehir, daha sonra Akropol'a doğru yükselen Yukarı Şehir...

En aşağıda, Rıhtımda, her yer Yahudilerin. Ortada özellikle Yunanlıların mahalleleri. Yukarıda, o zamanki adıyla "Bayır"da, Türklere küçük beyler ve küçük zenginlerin konakları ve Türk mahalleleri...

Selanik'te 40 sinagog, onlarca ortodoks kilisesi, yaklaşık 40-50 kadar cami, bir Sırp kilisesi, bir Bulgar kilisesi, katolik ve protestan kiliseleri... Yani kısacası her şey vardı: Her şey ve herkes...

-Ticari uğraşlar, meslekler bağlamında halklar arasında, halksal temele dayalı bir iş bölümü var mıydı?

-Ticaret Yahudilerin tekelindeydi. Paris'te yarım yüzyıl kadar kariyer yapmış, ünlü bir Yunanlı profesör var(dı), adı: Svoronos, bu herif kalktı "Ticaret Yunanlıların elindeydi" diye yazdı. Ben bu cümleyi okuyunca ancak "Siktir git bok herif!" diye yanıtlayabildim. Çünkü resmen saçmıyor. Herif şoven çünkü. Oysa ben gerçeği bizzat yaşadım, bizzat gördüm: Bütün ticaret ve bütün dükkanlar Yahudilerin elindeydi. Her şeyi kitaplardan öğrenmeye çalışan boktan bir ekonomist ve işe yaramaz bir toplumbilimci olan Svoronos Selanik'e hayatında bir kez bile adımını atmadı ve hiç bir şey görmedi. Hayat kitaplardan öğrenilemez, incelenemez. (Petropoulos,

burada Svornos'a yazılması zor "iltifatlar" yağıdırıyor.). Svornos'un saçmalamasına karşın ben Selanik'te Yunanlı tüccar görmedim. Selanik bir Yahudi kentiydi. (Çeşitli halktan insanların yaşadığı Selanik'te Yahudi nüfusu daha kalabalıktı. Osmanlı İmparatorluğu döneminde yapılan ciddi tahminler, idari rakamlar ve saptamalar Yahudilerin göreceli çoğunluk sahibi olduğunu ispatlıyor. MŞG)

Küçük ticarete durum mesleklere göre değişiyordu. Örneğin pastacılık Sırpların, kahvehaneler Ermenilerin, hamallık Yahudilerin elindeydi. Bütün hamallar Yahudiydi. Balıkçılık ve büyük balık pazarı da Yahudilerin tekelindeydi... Türkler biraz para-pul, mal-mülk ve Selanik dışında toprak sahibiydi, küçük bey ve küçük zenginler...

"KIRMIZI EV" NASIL "PEMBE KÖŞK" OLDU

-Bildiğiniz gibi Mustafa Kemal Atatürk Selanik doğumlu. Doğduğu ev olduğu iddia edilen, birkaç kez restore ve inşa edilen, bugün müze biçimine getirilmiş "Pembe Köşkü" anımsıyor musunuz?

-Yunanlılar Mustafa Kemal Atatürk veya Mustafa Kemal değil, Kemal Atatürk derler. Yunanistan'da kimse

Mustafa Kemal ismini kullanmaz, Yunanlılar Kemal Atatürk derler.

Adı geçen ev Aziz Dimitrios Sokağı ile Havari Paul sokağının köşesindedir. Önceleri burası kahveleri, küçük bakkalları ve küçük çeşmesi ile çok şirin bir köşeydi. Ve orada üç katlı Türk usulü mimarisiyle güzel kırmızı bir ev bulunuyordu. Aşağı yukarı 55 yıl önce (Yani 1934'te. MŞG) yerine aynısını daha sağlam bir biçimde yapmak için Türk inşaatçıları bu evi yıktılar. Ama yapılan ev ilk biçimden farklıydı. Başka bir ev yapılmıştı. Örneğin giriş katında birkaç basamakla inilen kepenkli ve bakkalımsı bir dükkan, "Mustafa Kemal'in evinin alt katında dükkan olamaz!" denilerek yok edildi, ortadan kaldırıldı. Ayrıca bu ev yarım yüzyıl filan boş ve kapalı kaldı... Bu evin yakınında modern binalarıyla Türkiye Cumhuriyeti Konsoloslugu bulunuyor.

YUNANİSTAN'DA ORTODOKS KİLİSESİ'NİN AĞIRLIĞI

-Yunanistan'da Kilise'nin ağırlığı hakkında ne düşünüyorsunuz?

-Teorik olarak Kilise'nin belli bir gücü var. Aslında bu biraz yanıltıcıdır. Belli dinsel günlerde insanların

Kiliselere gitmeleri dinden çok olayın seyirsel yönüyle ilgilidir. Ayinlere katılım bir tür eğlence ve seyirdir. Dinsel fazla bir anlamı yoktur. Örneğin ben dinsiz, tanrı tanımaz bir aileden olmama ve bizzat dine karşı tavır takınmama rağmen bir kız ayarlamak, arkadaşlarla buluşmak amacıyla Kilise'ye de gittim, ayinlere de katıldım. Bu tür eylemler bizatihi çok önemli, dinsel niteliği olan bir olay değil.

-Yani Kilise'ye gitmenin toplumsal bir yönü var. Kilise randevu verilen, bir araya gelinen, tanıdıklarla karşılaşılan bir yer oluyor. Müslümanların Cuma namazına gitmesi gibi: O gün o saatte herkesi camide bulmak garanti gibi. Ve ayrıca namaz öncesi ve sonrasında kız alıp-vermeden mal alıp-satmaya birçok dünya işi de çözümleniyor...

-Evet, evet. Aynen söylediğiniz gibi. Son yıllarda kimi değişiklikler oldu. Papandreou Kilise'yle hesaplaşmak istedi. Örneğin dini evlenmeye karşı resmi evlenmeyi, "medeni" evlenmeyi zorunlu kılmak istedi. Ancak buna herkes uymuyor. Öte yandan, şu günlerde Papandreou'nun Kilise'ye seçimler vb. nedenlerle ihtiyacı var. Dolayısıyla Kilise'ye karşı hücumunu yavaşlattı, azalttı.

Kilise hiyerarşisinde piskoposlarla sıradan papazlar arasında farklılıklar var. Papazların evlenme hakkı olduğundan birçoğunun ailesi, çoluk çocuğu var.

Dolayısıyla maddi, yaşamsal ve parasal sorunları çok daha öncelikli. Oysa piskoposların böyle bir sorunu yok. Zaten piskopoların birçoğu puştur. (Daha önce de vurguladığım gibi, Petropoulos söyleşide bu sözcüğü Türkçe olarak kullandı. Yunancası puşti). Çoğu eşcinsel olmalarıyla ünlüdür. Halk bu pis heriflerden nefret ediyor. Piskoposlar oldum olası tutucudurlar: Nazilerle, faşistlerle, sağla, polisle işbirliği yapmaktan bile çekinmediler. Nefret edilecek insanlardır. Normal olarak 66 kişi olmaları gerekirken düzenbazlıkla sayıları bugün yüz kadardır.

Yunan Kilisesi'nde papazların çoğu okuma yazma bilmez. Ve bu cahil herifler halka zulüm ediyorlar. Örneğin işte vaftiz olayında :

Yunanistan'da dinsiz veya tanrı tanımaz bile olsanız Kilise'de vaftiz yaptırmak zorundasınız. Çünkü başka bir yoldan, örneğin belediyeye veya mahkemeye bildirimle isim sahibi olunamıyor. Bu nedenle bu cahil papazlar vaftiz aracılığıyla insanların isimleri üzerine Hıristiyanlığı ipoteğini koymak istiyorlar. Dahası soyadı değiştirilirken vaftiz isminin değiştirilmesi imkansız olduğundan işin önemi daha artıyor. Çocuğun ana-babası papaza isim olarak diyelim Mary'yi önerince, papaz bu ismi Maria'ya çevirmek istiyor. Mary'yi kabul ettirmek için ana-babalarının bazen papazı tehdite kadar gitmesi gerekebiliyor. Örneğin ben 25 yıl önce kızıma

Yunan mitolojisinden seçtiğim Leda ismini vermek isteyince, papaz “Ha çok iyi Lydia zaten aziz ismi” deyip beni dolandırmak, aldatmak istedi. Tepem atıp “Ağzını burnunu kırarım lan!” deyince, işin ciddiyetini anladı ve vaftizi Leda diye yaptı. Yoksa herifi ayağımın altına alıyordum. Yunanlılar aptalca bir gururla Antik Yunan isimlerini Hıristiyanlığın aziz isimlerine tercih ediyorlar.

Antik Yunan’ın bugünkü Yunanistanlılara değil, Antik Çağ Yunanlılarına, yani Hellenlere ait olduğunu burada belirtmek isterim.

Papazlar ise özellikle bu Antik Yunana ait isimlerden nefret ediyorlar. Çünkü onlara göre Sokrat, Aristo vb. isimler dine yabancı bir dönemin simgeleridirler. İşin daha ilginç yanı milliyetçi nedenlerle Yunan Devletinin bu tür isimleri ünlü “Yunan ırkına”, meşhur “Yunan tarihine” itibar kazandırması nedeniyle tercih etmesidir. Burada Devlet ve Devletin hedefleriyle Kilise ve Kilise’nin hedefleri arasında açık bir çelişki görüyoruz. Geçenlerde Yunanistan’da piyasaya çıkarılan büyük bir ortak yapıttaki “Gülünç isimler” başlıklı yazımda bu konuya değindim.

Yunan Kilisesinin “Konstantinopolis Patrikhanesiyle” (Tırnak içine konulmasını özellikle belirten Petropoulos’tur. MŞG) ilişkileri çok kötü. Patrikhanenin Selanik ve çevresindeki manastırlar dışında bağımsız

Yunan Kilisesi üzerinde herhangi bir yetkisi olmadığı ileri sürülüyor.

Yeri gelmişken Yunanlıların İstanbul yerine hala Konstantinopolis sözcüğünü kullanmakta ısrar ettiklerini belirtmek istiyorum. Hatta Yunanistanlı solcular ve komünistler bile. Oysa ben İstanbul diyorum. Ve İstanbul diyen tek Yunanlı da benim. Kanımca bugün Konstantinopolis nasıl boş bir sözcükse Patrikhane ve Patrik de öyle boş bir olaydır. Hepsi bu işte. Bomboş.

-Birkaç yıl önce İstanbul'a gittiğinizde Rum topluluğunu nasıl buldunuz?

- Hangi Rum topluluğu? İstanbul'da Rum topluluğu, Yunanlı diye bir şey kalmamış. Hepsi birkaç kişi, bir avuç insan. On yıl sonra belki bir tek Rum bile kalmaz. İstanbul'da Rum topluluğu bitmiştir.

- Neden İstanbul'da artık Rum topluluğu diye bir şey kalmadı diyorsunuz?

- Türk milliyetçilerinin ve Türk sağının hücumu nedeniyle. 1955'deki olaylar (Petropulos 6-7 Eylül 1955'te İstanbul başta birçok kentte Rumlara, Ermenilere ve Yahudilere yönelik saldırılar, yağmalamalar ve barbarlıklar için "olaylar" sözcüğünü kullanıyor. MŞG) üzerine terörize edilen, korkan Rumlardan İstanbul'dan ayrılmak, Türkiye'yi terk etmek zorunda kaldılar. (1)

Yinelemek pahasına da olsa söylemeliyim: Ben Konstantinopolis değil İstanbul diyen tek Yunanlıyım. Az önce vurguladığım gibi solcular bile “Yurtseverliklerini”, bu ne demekse, göstermek için Konstantinopolis diyorlar. Nasıl artık Petrograd yok Leningrad varsa (2), aynı biçimde Konstantinopolis yerine İstanbul’u kullanmak gerekir diyorum. Bu yüzden Yunanistan’da çok hücumu uğradım, çok eleştirildim. Ama olsun. Doğrusu budur.

TÜRKLER VE OSMANLI UYGARLIĞI

-Türkler ve Osmanlı uygarlığı için neler diyorsunuz?

-Osmanlı uygarlığı çok çok büyük bir uygarlıktır. Yeryüzüne gelmiş en büyük uygarlıklardan biri olarak görüyorum. Özellikle Osmanlı mimarisi ile yine çok ayrı bir yeri olan müziğini belirtmeliyim. Osmanlı müziği yaşamış en büyük müziktir. Gerek Osmanlı klasik müziğinin gerekse halk müziğinin koşulsuz hayranıyım.

-Osmanlı uygarlığını nasıl tanımlayabilirsiniz? Sadece Türklere ait bir uygarlık mı? Yoksa değişik halkların katkılarıyla, değişik uygarlıkların karışımıyla ortaya çıkmış bir uygarlık mı?

- Karl Marks'ın Roma İmparatorluğu'na ilişkin ünlü cümlesini biliyorsunuz: "Roma İmparatorluğu Ulussuz bir Devlettir." Daha sonra bu imparatorluğun devamı olan Bizans İmparatorluğunu görüyoruz. Aynı biçimde Osmanlı uygarlığı değişik uygarlıkların, uygarlık hareketlerinin Türk dili ve Türk biçimi altında biraraya getirilmesinden oluşuyor.

Fatih Sultan Mehmet İstanbul'un fethinden hemen sonra, üç gün içinde Türkler ve diğer uluslar arasında ayırım yapılmaması gerektiğini fark etti, anlayıverdi. Bu nedenle Yahudi hahambaşını, Ermeni ve Rum patriklerini çağırıp onlara "Siz her biriniz kendi milletinizin başısınız" dedi ve "Millet sistemini" kurdu. Böylece Osmanlı İmparatorluğu bu "milletler" bileşiminden doğdu. Uygarlığı da.

-Osmanlı İmparatorluğu Türklerin öncülüğünde ve Şeyhülislamın otoritesi altında "Müslüman millet", Hahambaşı'nın otoritesi altında "Yahudi millet", Rumların öncülüğünde "Ortodoks millet" ve Ermeniler öncülüğünde "Katolik millet"ten oluştu. O zamanki "millet" dinsel topluluklara verilen addı. Bu bağlamda Rumlar Osmanlı İmparatorluğuna ne gibi katkılarda bulundular?

-Birçok katkı yaptılar Rumlar. Daha önce Bizans imparatorluğu Romen niteliğini yitirmiş hellenize olmuştu. Rumlar Bizans İmparatorluğu bünyesinde

sayısal açıdan, yani aritmetik olarak, egemen unsur haline gelmişlerdi. Yunanca, Latinceyi ikinci plana itmişti. Latince yasa ve arşiv diline dönüşmüştü. Her yasa aynı zamanda Yunancaya da çevriliyordu. Yunanca Kilise dili de oluyordu: Böylece Konstantinopolis'teki İmparator Yunanlıların, Rumların birinci dereceden koruyucusu durumuna gelmişti. Bu miras Osmanlı İmparatorluğunca da benimsendi, uygulamada sürdürüldü.

Mayıs 1980, Paris, Place Monge'da bir cafe terasında: Abidin, Elias, Fassianos, Mary, Yaşar Kemal. Fotograf: Coşkun Aral. M. Şehmus Güzel koleksiyonu.

Fatih Sultan Mehmet Yunancayı çok iyi biliyordu. Hatta İstanbul'un fethinden hemen sonraki ilk kararları Yunanca yayınladı. Türklerin o zamanki sorusu şuydu: "Bizans imparatorluğunu sürdürmeli mi? Yoksa yeni bir imparatorluk mu kurmalı?" Fatih Sultan Mehmet Yunancayı idari dil olarak korumak kararı aldı. Ancak tepkiler doğdu: "Sen Yunan mı olacaksın?" dendi ve Arapça, Farsça elemanlarla zenginleşmiş Türkçe olan Osmanlıca ağır bastı.

YUNANCADAKİ TÜRKÇE TÜRKÇEDEKİ YUNANCA

- Dilden söz ederken Yunancada karpuz, tas, kapak, fincan, çeşme, saka, yaka, pabuç, cebi, cacık, meze, at, dünya, ciğeri, gavur, fetva, ferman vb. birçok Türkçe sözcük var...

-Doğru. Yunanistan üzerinde Batıdan ve Doğudan dil rüzgarları esti. Ama kuzeyden bir etki olmadı. Tuhaf değil mi? Yunancada Slav sözcükler yok denecek kadar azdır. Ama dilimizde çokça Türkçe ve Venedik kökenli sözcük var. Bu Yunanistan'ı yedi yüzyıl boyunca işgal altında bulunduran Venedik ve Osmanlı İmparatorluğu'nun varlığı ile ilgilidir. Bu olgu dilimizde çok büyük bir zenginlik kaynağı oldu. Türklerden Arapça veya Farsça kökenli olmaları nedeniyle bilimsel sözcükleri almadık.

Ama günlük yaşamla, mutfak, yiyecek ve içecekler, giysiyle ilgili sözcükleri, basit şeylerin isimlerini aldık.

Fetva, ferman vb. idari, yönetime ilişkin sözcükleri ve bu arada bol miktarda küfürü de benimsedik.

Türkçede de birçok Yunanca sözcük var. Örneğin fasulya, lavrek (levrek), ahtapot vb.

Türkler bütün balık ve deniz ürünlerinin isimlerini Yunanlılardan aldılar. Çünkü Türkler Anadolu'ya ve denizlere vardıklarında ilk kez gördükleri balık ve deniz ürünlerinin isimlerini Yunanlılardan öğrendiler. Bir kısmının söylenmesi Türkçeleştirildi; ama kökeni Yunanca'dır. Ahtapot gibi...

Türkiye'de Türk dilinin etimolojik (kökbilimsel) sözlüğü henüz yok... Ama bazı sözlüklerinizde bazen basit bir biçimde etimolojik bilgiler bulunuyor. Türk etimolojistleri çok zayıflar. Ayrıca devletin bu konudaki milliyetçi yaklaşımı yüzünden birçok sözcüğün Yunanca vb. dillerden kaynaklandığı gizlenmek isteniyor. Sözcüklerin Arapça, Farsça hele Yunanca kökenli olduğunu söylemeye ve yazmaya cesaret edemiyorlar. Korkuyorlar. Bu arada bilgisizlikten kaynaklanan durumlarda söz konusu. Örneğin liman sözcüğü. Antikiteden beri, 4 bin yıldan beri Yunancadır vb.

YUNAN KLASİKLERİ VE “ÇEVİRİ” ÜZERİNE

- Yunan klasiklerinin Fransızcaya çevirisi konusunda ne düşünüyorsunuz?

- Çok çok kötüler. Lütfen dikkat ediniz kötü demiyorum, çok çok kötü diyorum. Örneğin en son Marguerite Yourcenar 85 yaşındaki Yunanlı bir profesör ile Sapho’yu çevirmeye kalkıştı. Yeteneksiz kişilerin yaptığı bu çeviri tam anlamıyla berbat.

- Yunan klasiklerinin en iyi çevirileri hangi dildekilerdir?

- En iyi helenistler 19. Yüzyıl Alman helenistleridir. Daha sonra Anglo-Saksonlar gelir. Hollanda’da da birinci sınıf helenistler oldu. Nitekim Amsterdam klasik sözlüklerin merkeziydi.

Klasiklerin çevirisi konusu diğer dillerin fakirliği sorunu ile yakından ilgili. Yunanca belki dünyanın en zengin dilidir. Bu nedenle yetkin ve yeterli Yunanca bir sözlük yok. Olması da imkansız gibi. Yunanistan Dil Akademisi 1932’de bir sözlük çalışması başlattı. Yanılmıyorsam hala (1989’da. MŞG) alfa harfindeler.

ABD’de ünlü Yunan dilbilimcisi Georgacas (Yorgakas) bir sözlük çalışmasına, klasik yöntemle yani kartlar ve fişlerle başladı. Bunları bilgisayara geçirmek/yüklemek isteyince bir dakikasına üç bin dolar gerektiği anlaşılınca,

yani maliyetinin yüksekliği belli olunca, bağlı olduğu üniversite bu işi durdurdu. Bunun üzerine Georgacas (Yorgakas) özet bir sözlük yayınlayıp onun parasıyla büyük sözlüğü tamamlamak istedi...

Bütün bu anlattıklarım sözlük işinin boyutlarını ve zorluklarını göstermek için. Ayrıca uzmanların yaptığı bir hesaba göre, Yunancanın tamamı ancak her biri kocaman 300 ciltle verilebilecek. Oysa örneğin Latince için yaklaşık 100 cilt yetiyor.

İşte bu nedenlerle Yunan klasiklerinin çevirisi oldukça zor. Hangi dil bir klasik şiirin bütün ayrıntısını ve tadını verebilecek sözcük zenginliğine sahip?

Arapça hariç. Çünkü Arapça da Yunanca kadar zengin bir dildir. Nitekim ciddi Alman helenistleri en iyi çevirilerin Arapça çeviriler olduğunu söylediler. Ayrıca Yunan klasikleri Araplar aracılığıyla önce İtalya'ya, oradan da bütün dünyaya yayıldılar. Arapçadan öbür dillere çevirme işini ise Yahudi çevirmenler yüklendiler.

-Yani Araplar ve Arap uygarlığı Antik Yunan ile Batı arasında bağ kurucu rolü oynadılar. Batı'ya Yunan klasiklerini Araplar taşıdılar...

-Evet öyle oldu.

AKDENİZLİYİZ, KARDEŞİZ

-Paris'te Abidin Dino, Yaşar Kemal, Zülfü Livaneli, Nedim Gürsel, Selçuk Demirel, Yüksel Arslan, Berlin'de Tayfun gibi Türk sanatçılarla dostluğunuz var. Türkiye'de de çok iyi tanınan ressam şair, yazar, müzisyen ve sanatçılarımızla arkadaşlığınızı, nasıl tanıştığınızı anlatır mısınız?

-Birçok Türk dostum var. Türkleri çok seviyorum. Çok beğeniyorum. Çünkü Türkler de Yunanlılar gibi Akdenizlidir. Ayrıca Türklerin konuşma biçimi Yunanlılarınkiyle çok iyi, çok mükemmel bir biçimde çakışıyor. Tamamiyle aynı şey diyebiliriz. Doğal olarak dilbilgisi yapısı bakımından tümüyle iki ayrı dil söz konusu. Ama cümlelerin yapılışı, düşünülüşü birbirine benziyor. Nitekim Türkçeden Fransızcaya çevrilen birçok yapıttan hiçbir tat alamazken, Türkçeden Yunancaya çevrilenleri büyük bir zevkle okuyorum.

Konuşma ve anlatım biçimlerimizdeki benzerlik doğal bir içtenlik ve yakınlık doğuruyor. Dolayısıyla birbirimize kolayca yaklaşır, kaynaşabiliyoruz.

Paris'e gelir gelmez birçok Türk sanatçı ile hemen ilişki kurdum : Örneğin Yüksel Arslan çok iyi dostumdur. Zaten hemen yanımızda oturuyor.

Sonra Abidin Dino ile tanıştım.

Yaşar Kemal'i Abidin (Dino) veya (Zülfü) Livaneli aracılığı ile tanıdım, çok iyi dostumdur.

Livaneli'yi bundan 15-16 yıl önce, Türkiye kökenli Rum, bugün Fransa Cumhuriyeti vatandaşı olan roman yazarı Clément Lépidis sayesinde, Fransız televizyon kanallarından biri için stüdyoda program yaparken tanıdım. Zülfü'nün yetenekli bir genç olduğunu hemen anladım ve halk türküleri üzerine yazdığım kitabıma bir fotosunu aldım.

Yaşar Kemal, biraz önce söylediğim gibi, çok içten bir dostumdur. Paris'e geldiğinde hemen bize uğrar. Ben de İstanbul'a gittiğimde ilk telefon ettiğim kişi Yaşar oldu. O sırada yurtdışında bulunduğu için eşi Tilda ile görüştüm, birlikte yemek yedik, o yemeğin tadı hala damağımda.

Selçuk Demirel'i Abidin'in evinde tanıdım. Birlikte birçok şey yaptık. Selçuk eşimin kitabının kapağını gerçekleştirdi. İsteddiği zaman evime gelir. Kapım bütün Türk dostlara açık.

Nedim Gürsel'in İstanbul'da Bir Yaz'ının Yunancasını okudum.

Aydın, okumuş-yazmış, biraz akıllı Yunanlılar Türkleri severler. Niçin olmasın? Türklerin büyük avantajları var. Oysa Yunanlılar 2 bin yıllık, hatta 22 yüzyıllık kölelik nedeniyle kompleksliler. Hiçbir zaman başka bir ulusun egemenliği altına girmeyen Türkler daha doğal ve daha

rahat konuşur, hareket ederken daha içten daha dostturlar. Yunanlılar bunu pek anlayamıyorlar. Yunanlılar hatta Türklere yukarıdan bakıyorlar. Bu doğru değildir. Yunanlılar ayıp ediyorlar. Dahası Türkler Yunanlılara karşı dostça davranıyorlar. Ben bunu Berlin’de Türkler arasında ve Türkiye’deki gezim sırasında gözlerimle gördüm. Örneğin Berlin’de Türk bakkala “Ben Yunanım” deyince üzümün en iyi ve en güzel salkımlarını, en iri domatesleri, çürük olmayan meyveleri tartıp veriyor ve omuzuma dostça vurup “Yaşa kardaş” diyordu. Türkler hakikaten çok içtendir. Yunanlılarda bunu göremezsiniz. Yunanlıların Türk düşmanlığı yapmalarında okulda aldıkları aşırı milliyetçi eğitimin, Kilise’nin aşırı tutucu tavrının ve Orduda “daimi düşmanımız” denilen Türklere karşı savaşılabilecek gibi yetiştirilmelerinin rolü var. Bu aptalca bir yaklaşım. Körü körüne bir tutum. Milliyetçi, faşizan ve Türklere karşı saldırgan bir düşünce.

Elbette Yunanlılar bu tür olguların kurbanı. Ama yine de gönül durumun farklı olmasını diliyor. Tarih kitaplarımızın daha dürüst ve dostça yazılmasından başlayıp, halklarımızın eğitimini yeniden düzenlemeliyiz. “Vatan” ne demek yani? İçi boş, bomboş bir sözcük! Bayrak gibi: Bayrak bir bez parçası değil mi?

AET (AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU) : “YILANLAR YUVASI”

Türklere karşı düşmanca tavırlar takınan, “yurtseverlik” taslayan Yunanlıların öte yandan AET’ye (daha sonra Avrupa Birliği adını aldı. MŞG) girmiş olmaktan coşup durmaları tam anlamıyla ikiyüzlülüktür.

Oysa ben AET’den derhal ayrılmalıyız diyorum. Çünkü eğer kendi öz kültürümüzün son izlerini, son kısıntılarını kurtarmak istiyorsak Almanya’nın hegemonyası altındaki AET’de bir dakika bile kalmamalıyız.

AET, İspanya, Portekiz ve Yunanistan gibi “küçük ülkelerin” yenildiği ve bir kez daha “Büyük Almanya” kurma hayaline yönelik bir “yılanlar yuvası”dır. AET’den çıkılmazsa Yunanlıları bekleyen tek gelecek garsonluk yapmak veya turistlerin prezervatiflerini toplamaktır. Başka bir gelecek(leri) yok.

EGE’DE “KÖPRÜ”

-Türkler ve Yunanlıların birçok şeyi ortak veya birbirine benziyor: Sözcükler, yenilip içilenler, dostluklar vb. Türkler ve Yunanlıların Ege denizi üzerinde bir “köprü” kurabileceklerine inanıyor musunuz?

-Ben Türkiye'deyken gerçekten çok mutluydum. Ortak birçok şeyimiz var: Cacıktan imambayıldıya, rakıdan uzoya, Anadolu'daki hellenistik, hellenik değil, tarihi kalıntılardan müziğe, sirtakiden halaya. Bugün Anadolu'da Antikiteden kalma ve Yunanistan'dakilerden çok daha iyi durumda tarihi abideler ve sahneleri bile yerinde duran tiyatrolar var. Oysa Yunanistan'dakiler paramparça...

Ege üzerinde "köprü" konsuna gelince. Burada istiareli konuşuyorsunuz. Haklısınız. Hem niçin olmasın?

Ama unutmayalım ki Ege sorunu, ABD'lilerin çok gizli raporlarında belirtildiğine göre, deniz altında yatan zengin petrol yatakları ile yakından ilgili. ABD petrol şirketleri zamanı gelince, "Bir dakika; gelin anlaşalım : Her birinize % 5'er bize % 90 hisseyle petrolü biz çıkaralım" diyebilmek ve parsayı toplayabilmek için Türkiye ve Yunanistan arasında sorun çıkarttırıyorlar. Aslında Ege konusunda en güzel söz yıllar önce Atina duvarlarını süsleyen acı alaylı şu slogandı : "Ege denizi balıklarındır!"

Başka "köprü"lerimiz de var :

Örneğin turistik "köprü". Bildiğiniz gibi, son yıllarda çok sayıda Yunanlı dinlencelerini artık ülkelerinde değil Türkiye'de geçiriyorlar. Yani yıllar önce söylene inanılmayacak bir gelişme. Yunanistan'ı sevemeyen,

Yunanistan'a bir türlü ısınamayan Yunanlılar Türkiye'ye turist olarak gidiyorlar. Çünkü Türkiye'de fiyatlar Yunanistan'dakilerden en az üç kat daha düşük, hizmet daha iyi, insanlar daha içten, tarihi anıtlar daha sağlam durumda.

En son gelişme ise paralı Yunanlıların Türkiye'de ev satın alması. Türkler ve Yunanlılar arasındaki ilişkide bu bir devrimdir.

Daha önemlisi turist Yunanlılar Yunanistan'a dönünce Türkiye'nin propagandasını yapıyor, Türkleri övüyorlar: "Türkler çok iyi insanlar, gerçek aziz insanlar, iyi bir halk" diyorlar.

Hükümetlere, milliyetçi devletlerimize ve yöneticilerimize rağmen, işte bu noktada dostluk konusunda çok ciddi bir ümit ışığı beliriyor.

Bu bağlamda Yunan basınında kimi gazetenin ikiyüzlülüğüne de değinmek istiyorum. Bazı gazeteler, örneğin Mikis Teodorakis'in Türkiye'yi ziyareti üzerine saçmalamaya başladılar: Teodorakis'i "Hain" ilan ettiler, onun "Türk olduğunu" yazdılar, vb.

Tabii ki bu tür tuhafliklara bir son verilmesi gerekiyor.

Ayrıca insanlar arasında doğan dürüst ve dost ilişkiler kurmak gerekiyor... Örneğin Yunanistan'da "Arnavutlar barbar, Yugoslavlar işe yaramaz, Türkler daimi düşman,

Bulgarlar katil” vb. saçma sapan genellemeler yapılıyor. Oysa Yunanistan’da ben pek çok barbar Yunan gördüm. İşe yaramaz, katil insanlar gördüm. Nefrete dayanan bu tür genellemeler üzerine hiçbir şey kurulamaz. Bu tür duygularla uluslararası bir toplum yaratılamaz.

Bu genellemelerden kurtulmamız şart. Bu genellemelerin “Benim karım evde. Diğer bütün karılar orospudur” diyen bir hergelenin genellemesinden farksız.

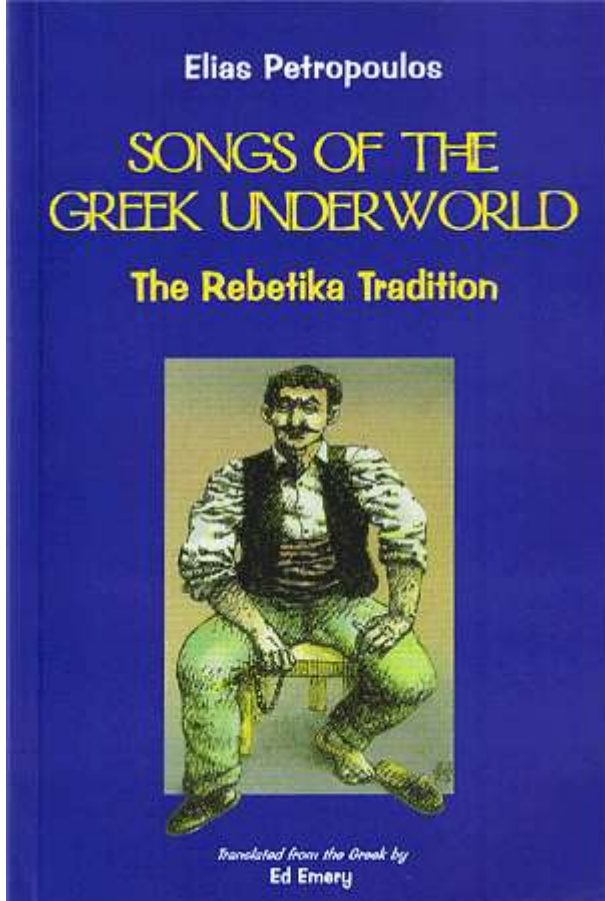
-Kanımcı halklar arasında dostluk kurulabilmesi için, kurabilmek için devletlerarası ilişkilerden ayrı, halklar arasında, halktan halka ilişkiler kurulmalı, bu tür ilişkiler geliştirilmeli...

-Tamamen haklısınız. İşte bu yüzden Yunanlı turistlerin Türkiye’yi ziyaretlerine büyük önem veriyorum. Örneğin ben Türkiye’yi ziyaretimde, Anadolu’da küçük bir kentte, bir kuruyemişçinin, nohut, sarı leblebi, ceviz, fındık, fıstık vb. şeylerle dolu, güzel düzenlenmiş vitrinine bakıp daldığımı görünce “Buyurun efendim” demesini, fotoğrafını çekmeme izin vermesini ve Yunanlı olduğumu öğrendikten sonra ayrılırken cebime dostça bir kese kağıdı dolusu fıstık koymasını asla unutamam...

NOTLAR :

(1) Elias Petropulos'un "1955'teki olaylar" dediği Türkiye'de "6-7 Eylül Olayları" olarak bilinen yağmalama ve yakıp yıkmalardır. "Atatürk'ün Selanik'teki evine bomba atıldığı" "haberinin" kimi gazetelerce yayınlanması üzerine, 6 Eylül 1955'te İstanbul ve İzmir'de "azınlıkların", yani Rumların, Ermenilerin ve Yahudilerin ev, dükkan, mal ve mülkü yağmalandı, yakılıp yıkıldı. "Haberin" uydurma, manipülasyona ve kışkırtmaya yönelik olduğu daha sonra ortaya çıkarıldı. O günlerde Londra'da Kıbrıs konusunda görüşmeler yapmak üzere bulunan Dışışleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'ya "birkaç koz kazandırmak amacıyla" dönemin Demokrat Parti iktidarınca bir ajan tutularak Selanik'teki Türkiye Konsolosluğu bahçesine bomba konulduğu yıllar sonra anlaşıldı. Londra görüşmelerini etkilemek için yakıp yıkmalar, "halk gösterileri" de önceden tasarlanmıştı...

(2) Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ndeki rejim değişiminden sonra Leningrad ismi 1991'de yeniden Petrograd'a çevrildi.

ARALIK 1988'DE SERGİ AÇILIŞINDA

1988'in Aralık ayının soğuk günlerinden birinde, Abidin Dino ile her zamanki gibi dünya kadar şey konuştuk. Bilhassa Abidin'in önümüzdeki günlerde yapacağı sergisini, neler sergileyeceğini, neler yapılacağını ve

daha pek çok meseleyi: Abidin Seine Nehri üzerinde, yani su üstünde “suluboya” eserlerini sergileyecekti. Jacques L. Jourdan’ın “Jopie” isimli şirin teknesinde, bir tür küçücük şehir gemisinde, yapacağı sergisinin açılış tarihi yaklaşıyordu...

Çok kısa bir süre sonra sergi saati geldi, Abidin ve “dünyası”, Türkiye’den gelenlerle, Paris’e yerleşmiş olanlarımız ve Fransa’da yaşayan her halktan dostarla buluştu. Abidin “dünyasının” devlerinden Elias ile de.

Abidin’in el yazısıyla davetiyelere eklediği nota göre, “Reception 17 h.”. Evet saat 17’den itibaren “kabul” başlıyor : Abidin, “Petis Formats” (“Küçük Boyutlar”. Belki “Küçümenler” demek daha hoş olacak) başlıklı sergisiyle 6 Aralık 1988’te, o saatten itibaren Parislilere bir kez daha merhaba dedi.

Seine Nehri’nin sol yakasında, Eyfel Kulesi ile komşu, Bir-Hakeim metro istasyonuna iki adım, ve Bir-Hakeim Köprüsü’nün hemen sağ eteğinin altında, Port Suffren’de demirlemiş bu küçük şehir gemisindeki serginin açılışına (Fransızların deyişiyile vernissage’ına, yani cilalamaya) o günlerde Paris’te yaşayan, Paris’te bulunan birçok dost, tanıdık, arkadaş ve meslektaş katıldı: Paris’teki Türkiye bile diyebilirim : Paris’teki “Küçük Türkiye”...

İşte isimlerini sıralıyorum, unutulmasınlar diye, “Abidin dünyasına” birlikte bakabilelim diye :

Charles Dobzynski ve eşi Eliane, Taner ve Serim Timur, Keriman ve Mehmet Ulusoy, Babür Kuzucuoğlu, Altan Gökalp, Zeynep Avcı, İstanbul’dan yeni gelmiş olan Murat Belge ve yakın dostu artık malum “Sadık Özben”, Zeynep Oral, Utku Varlık, Selçuk Demirel, Işıl Kasapoğlu, ünlü yayıncı ve yazar François Maspero, Mehmet Nâzım, Münevver Andaç, Fransa’da Direniş Hareketi’nin en tanınan isimlerinden ve takma ismini mücadeleye katıldığı mekan ve Direniş’in simgelerinden biri olan ulu dağdan alan ünlü romancı Vercors (Gerçek ismiyle Jean Bruller: Hani Le Silence de la Mer’i yazan ve nazilerle uyuşmanın mümkün olmadığını, gizlilik koşullarında ve daha 1942’de kurdukları gizli yayınevinde, Editions du Minuit/Geceyarısı Yayınları’nda yayınladığı bu kitabıyla açıklayan yazar), genç ressam Gaelle Pelachaud, biraz ötesinde annesi Marie-Jo, ressam Ayşegül Beton, Rüşdü Saracoğlu ve eşi, neyzen ve aktör Ali Dede Altuntaş, Jak Şalom, Elias Petropoulos ve eşi Mary, tabii ki Pierre Biro, Mehmet Basutçu ve daha pek çok insan... Yani Abidin’in resmini sevenlerden bir demet kadın ve erkek katıldı. Abidin Dino’yla söyleşmek, hasret gidermek, iki satır laflamak ve geminin arada bir sallanmasıyla hepimiz çakırkeyif olduk. O gecenin tek anısı bu değil ama bu da hoş bir anıdır...

Sergi, 7 Ocak 1989'da Abidin'in, "fermer" (kapamak) ile "vernissage" (cilalama) sözcüklerinden yarattığı ve Fransızca diline armağan ettiği "fermissage" ile sonlandı. Ama iç sergilerimizi sürdürdü. Sürüyor. Abidin'le ve Elias'la...

ELİAS'IN ARDINDAN

Elias Petropoulos ARTIK PARİS'TE DEĞİL. Maaleesf Elias artık aramızda da değil. Ödevlerini yaptı, kendisine ayrılan zaman çetvelini doldurdu ve bize eserlerini emanet edip ayrıldı.

Elias hem büyük ve geniş açılı bir yazardı, değinmediği konu kalmadı, kimi zaman ise kimsenin aklından bile geçmeyen meselelere değindi. Hem de çok iyi bir aydıydı. Hani "bilmediği şey yok" denir ya işte o türden bir aydın.

Hem okumuş hem de yazmış ama yalancı dünyadan bıkmamış sevimli bir insandı.

Yunanistan'daki albaylar cuntasına karşı Paris'ten mücadelesini kesintisiz sürdürdü.

Şiir yazdı.

Tarihe başka bir gözle baktı.

Tarihe başka bir gözle bakılmasını ısrarla yineledi. İsrarla ve büyük bir inanmışlıkla. Tarihin böyle değil başta türlü yazılması gerektiğine vurgu yaparak.

Çocukluğunu ve ilkençliğini yaşadığı Selanik üzerine çok ilginç, çok güzel kitaplar ve yazılar yazdı. Tarihçileri ve sosyologları şaşırttı.

İyi Hırsızın El Kitabı'nı kaleme alan da O'ydu. Ama asla hırsızlık yapmadı. Bekçi ya da polis te değildi. Jandarma veya asker hiç değildi.

Yakın dostlarıyla taverna usülü kafa çekmeye bayılırdı. Sarhoş olmazdı. İlla ki RAKI OLMALI. Biraz cacık/çacikis, biraz türlü çeşitli mezeler. Paris'teki bütün türk lokantalarını dolaştı : Tek tek.

Çok çalıştı. Çok dalga geçti.

Sonra sırası gelince, O da aramızdan ayrıldı : Atina dağlarında şimdi eşkiya üzgündür. Selanik'teki mahkumlar da... Paris'teki arkadaşları da...

Elias iyi giyinmeyi, çıkmayı, çıkıp dolaşmayı, güzel kadınları, hele Akdenizli olanlarını, içmeyi ve iyi yemek yemeyi, hele peynirli makarnayı, çok severdi ve bizzat kendisi de Ege ve Akdeniz yemeklerinin en iyisini yapardı. Makarnanın üstüne kaşar (Edirne'nin dili olsa da anlatsa kaşarın etimolojisini) peynirini rendelemesini seyretmenizi ne kadar çok isterdim.

Uzo yerine rakıyı tercih ederdi... Feta ile.

Paris'te çok dilli ve çok sesli, renkli ve siyah-beyaz geniş bir çevreye sahip şık bir Yunanlıydı ve en yakın arkadaşları arasında birçok Türk de vardı : En başta Abidin ve Güzin Dino, sonra yakın komşusu Yüksel Arslan ve diğerleri...

Yaşar Kemal Paris'e uğradığında Elias ile muhabbet ederdi. Yaşar Kemal ve Abidin'le birlikte olunca her şeyin tadı daha Adanavari bir hava alıyordu elbette. Toroslar kadar.

Petropoulos'un Avrupa'yı ve onun içinde Almanya ile Fransa'yı karşılaştırması ve hatta kapıştırması ve hatta karmançorman etmesi yanında her iki devletteki ve Avrupa'daki medyaları, aydınları, sinemaları yerden yere vurması da göz ardı edilmemeli. Ender ve önemli çünkü.

Bu dünyada eleştirmek için yaşadığı sanki. Eleştirmek ve eşleştirmek için. Sözü nü sakınmadan. Dev gibi adam. Dev gibi yazar. Dev gibi.

Avrupa Birliği'ne ilişkin yorumları da ilgi çekiciydi. Bugün bile ilgi çekiyor : Birçok açıdan. Bilinmeli.

Ege'ye ve iki yakasındaki karşılıklı komşulara gelince elinde değil ille Türkiye'yi tutacak. Evet dostumuz Yunanlı olunca buna inanmak mümkün değil gibiydi, ama Elias şaka yapmıyordu. Elias'ın şakası yoktu.

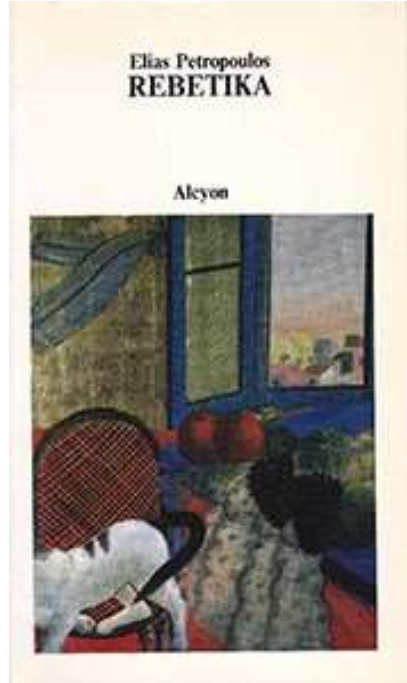
Türkiye'yi onun kadar seven de az bulunur. Alem adamı Elias.

Petropoulos söylediklerinde, yazdıklarında, yaşadıklarında ve söyleşimizde bunları ispat edici birçok şey anlattı.

Elias'ın kahkahası artık Paris sokak, cadde, bulvar ve meydanlarında, kahvelerinde ve lokantalarında çınlamayacak. Ah Elias ah !

Ama yine de bir umut var : Eminim Rue Mouffetard taraflarına doğru yürürsek, aniden çok dar ve çok uzun bir sokakta pat diye karşımıza çıkabilir. Karalara bürünmüştür : Tepeden tırnağa. Ellerinde kara eldivenleri : İz bırakmamak için: Nereye gittiği bilinmesin. "Haydi, diyebilir, haydi rakı içmeye gidiyoruz." Tamam mı ? Tamam be ! Bütün "puşti"lere nanik !

Son yolculuğuna 13 Eylül 2003'te çıktı. Duyduk duymadık demeyin, Elias'ın hakkını yemeyin. Çünkü dikkat dikkat her an geri gelebilir :

“Rakımdan bir yudum daha almalıyım” der. Kalır. Hiç belli olmaz : Rebetika.

Yani : “Mon désir est d’enregistrer ces mémoires. Pour qu’elles ne s’effacent pas” (ou : Rebetika) : “Arzum bu anıları kaydetmektir. Silinmesinler, unutulmasınlar diye” (ya da : Rebetika).

MELİH AŞIK YAZIYOR : ELİAS PETROPOULOS

Elias Petropulos'un kahkahası artık Paris kahvelerinde çınlamayacak. Çünkü Elias dostlarını bırakıp gitti, (...)

O kendisini:

- İstanbul’a İstanbul diyen tek Yunanlıyım, diye takdim ederdi.

Yunanistan’daki albaylar cuntasına karşı direnişini Paris’te sürdürmüş, adeta efsane olmuştu. Askeri rejim sırasında yazdığı:

“Divana uzanmış bir güzel kadının çıplak vücudunu, vatanımdan daha çok seviyorum” dizesi dilden dile dolaşırdı.

Rakıyı, kahveyi ve Türkleri çok sevdi. “Yunanistan’da Türk Kahvesi” adlı kitabında şöyle der:

- Çağdaş Yunanlıların babaları sayılması gereken Türklerin bize bıraktıkları birçok iyi ve kötü şeylerin arasında kahve de yer alır...

“Selanik’teki Osmanlı Mimarisi” hakkındaki kitabında Selanik’in Yunanlılarca alınmasından sonra yıkılan tüm yapıtların eski hallerini bulup ortaya çıkarmıştı. Derdi ki:

- Kitaplarımda Osmanlı kültürünün büyüklüğünü anlattığım için bana eleştirmenler zaman zaman “Hain”, zaman zaman “Türk” dediler...

Selanik’in Yunanlılar tarafından Türklerden alınışını “işgal” olarak nitelerdi. O bizi çok sevmişti... Biz onu pek fark edemedik! Saygıyla...

Milliyet, 14 Eylül 2003.

KAYNAKÇA

ELİAS PETROPOULOS'UN ESERLERİNDEN VE HAKKINDA YAZILANLARDAN SEÇMECE:

Önce aşağıda künyesini verdiğim Christos Panagiotopoulos'un on yedi sayfalık mükemmel makalesinden aldığım Elias Petropoulos'un yapıtlarından ve hakkında yazılanlardan bir seçmeyi sunuyorum:

Αλεξιάδης, Μ. (2010). Ελληνική και διεθνής επιστημονική ονοματοθεσία της λαογραφίας [Appelation grecque et internationale de la laographie]. Καρδαμίτσας.

Αφιέρωμα στον Ηλία Πετρόπουλο [Hommage à Elias Petropoulos]. (1997). Μανδραγόρας.

Ελληνική Λαογραφική Εταιρεία [Société Laographique Grecque]. Retrieved March 11, 2019, from <https://www.laographiki.gr/>

Η αγορά του βιβλίου [Le marché du livre]. (1980, Mars). Διαβάζω.

Η αγορά του βιβλίου. (1980, Mai). Διαβάζω.

Η αγορά του βιβλίου. (1980, Juin). Διαβάζω.

Η αγορά του βιβλίου. (1980, Août-Septembre). Διαβάζω.

Ιατρός, Θ. (1980, janvier). Ηλίας Πετρόπουλος: πρόδρομος της λαογραφίας του αύριο; [Elias Petropoulos: le prodrome de la laographie de demain ?]. Ο Αθηναίος

Κυριακίδου-Νέστορος, Ά. (1989). Λαογραφικά μελετήματα Ι. [Etudes laographiques I] Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο.

Λεγάκη, Κ. (2005). Ένας Κόσμος Υπόγειος: Ηλίας Πετρόπουλος [Un monde souterrain: Elias Petropoulos]. Greece : Portolanos Films, EKK & ERT A.E.

Πάλι στο σκαμνί [De nouveau au tribunal]. (1980, October 15). Ελευθεροτυπία.

Πετρόπουλος, Η. (1972). Σώμα [Corps]. Τραμ

Πετρόπουλος, Η. (1975). Της φυλακής [De la prison]. Νεφέλη.

Πετρόπουλος, Η. (1979). Ψειρολογία [La science des roux]. Γράμματα

Πετρόπουλος, Η. (1980) [1959, 1966]. Ελύτης, Μόραλης, Τσαρούχης [Elytis, Moralis, Tsarouhis]. Γράμματα

Πετρόπουλος, Η. (1980). Καλιαρντά [Kaliarnta]. Νεφέλη.

Πετρόπουλος, Η. (1980). Μικρά κείμενα 1949-1979 [Petits textes 1949-1979]. Γράμματα

Πετρόπουλος, Η. (1980). Το μπουρδέλο [Le bordel]. Γράμματα.

Πετρόπουλος, Η. (1981). Το παράθυρο στην Ελλάδα [La fenêtre en Grèce]. Νεφέλη

Πετρόπουλος, Η. (1981). Ξυλόπορτες - Σιδερόπορτες [Portes en bois - Portes en fer]. Νεφέλη

Πετρόπουλος, Η. (1983). Η αυλή στην Ελλάδα [La cour en Grèce]. Φόρκις

Πετρόπουλος, Η. (1983). Το μπαλκόνι στην Ελλάδα [Le balcon en Grèce]. Χατζηνικόλη

Πετρόπουλος, Η. (1984). Ιστορία της Καπότας [L'histoire de la carote]. Νεφέλη.

Πετρόπουλος, Η. (1987). Το άγιο χασισάκι [Le saint Hashish]. Νεφέλη.

Πετρόπουλος, Η. (1987). Φουσανέλα [La fustanelle]. Νεφέλη.

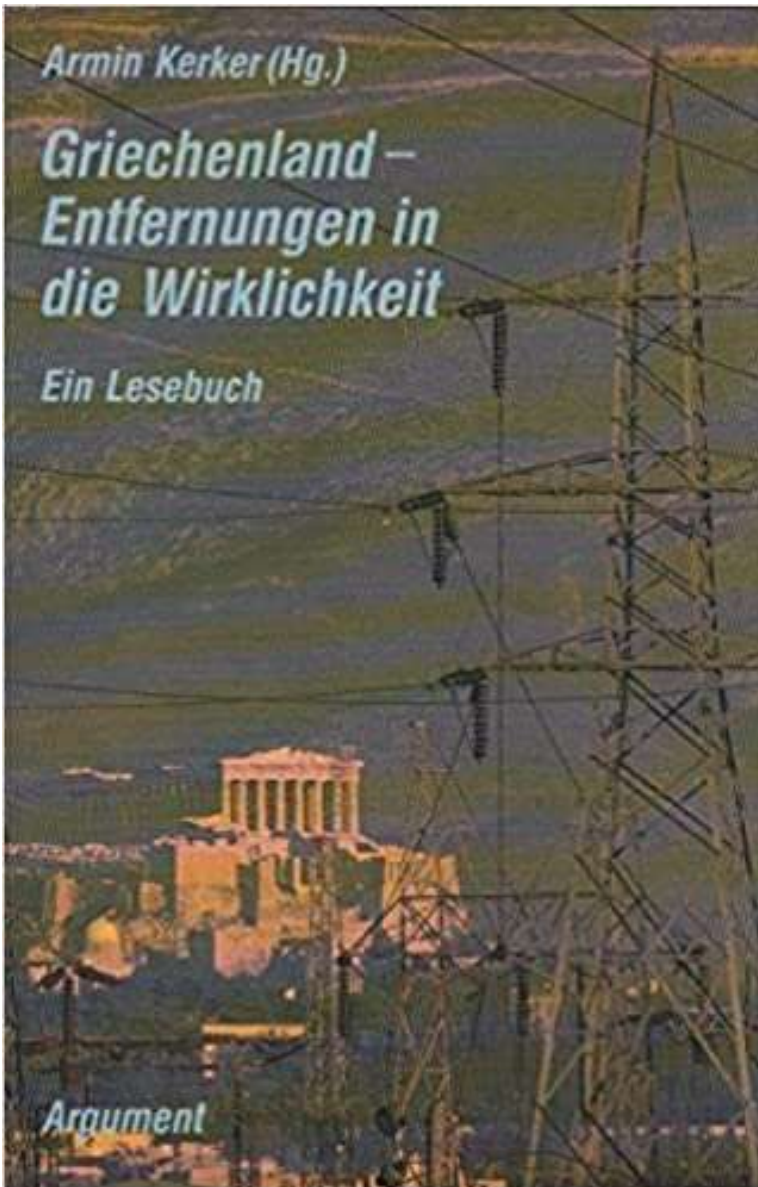
Πετρόπουλος, Η. (1988). Καρέκλες και σκαμνιά [Chaises et tabourets]. Νεφέλη

Πετρόπουλος, Η. (1990). Ο τούρκικος καφές εν Ελλάδι [Le café turc en Grèce]. Νεφέλη.

Πετρόπουλος, Η. (1990). Πτώματα, Πτώματα, Πτώματα [Cadavres, cadavres, cadavres]. Νεφέλη.

Πετρόπουλος, Η. (1990). Ρεμπετολογία [Rebetologie].
Κέδρος.

Πετρόπουλος, Η. (1992). Άρθρα στην Ελευθεροτυπία
[Articles à Eleytherotyria]. Πατάκης

Πετρόπουλος, Η. (1993). Η εθνική φασουλάδα [La soupe aux haricots nationale]. Νεφέλη.

Πετροπουλος, Η. (1996). Υπόκοσμος και Καραγκιόζης [Hyrocosome et Karagiozis]. Νεφέλη.

Πετρόπουλος, Η. (1998) [1958]. Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης [Nikos Gabriel Pentzikis]. Πατάκης

Πετρόπουλος, Η. (2002). Ο Κουραδοκόφτης [Le coupe-crotte (le String)]. Νεφέλη.

Πετρόπουλος, Η. (2002). Παροιμίες του Υποκόσμου [Proverbes de l'hyrocosome]. Νεφέλη.

Πετρόπουλος, Η., & Φασιανός, Α. (1968). Ρεμπέτικα τραγούδια [Les chansons rebetika]. Κέδρος.

Πετρόπουλος, Η., & Kerleroux. (1979). Εγχειρίδιον του Καλού Κλέφτη [Manuel du Bon Voleur]. Νεφέλη.

Lacarrière, Jacques : “Le retour de la censure en Grèce”, Le Monde, 14 Décembre 1979.

Petropoulos, E. (1976). La voiture grecque. Moments

Petropoulos, E. (1976). Le kiosque grec. Moments

Petropoulos, E. (1983). The Jews of Salonica / In Memoriam / Les Juifs de Salonique, avec deux dessins de Roland Topor. Atelier Mérat.

ÖNEMLİ NOT : Meraklıları için ekliyorum : Elias'ın kişisel arşivi, kağıtları ve kalanlar Atina'daki "American School of Classical Studies at Athens" da. Aklınızda bulunsun. Şu bilgileri de aktarayım :

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΣΥΛΛΟΓΗΣ - COLLECTION OVERVIEW

Collection Number: GR ASCSA GL ENP 035

Name(s) of Creator(s): Elias Petropoulos (1928-2003)

Title: Elias Petropoulos Papers

Date[bulk]:

Date[inclusive]:

Quantity:12 linear meters

Language(s): Greek, French

Summary: The collection includes his correspondence, original drawings by the author and other well-known Greek painters used for the illustration of his books, handwritten sheet music and lyrics of 1250 rebetika songs, photographs of musicians and singers, musical instruments, and other objects. See also Natalia Vogeikoff, "The Papers of Elias Petropoulos," *The New Griffon*, New Series 1, Athens: Gennadius Library 1996.

Immediate Source of Acquisition: Gift of Elias Petropoulos, 1974-2003. Gift of Mary Koukoule, 2008.

Information about Access: The papers are catalogued and available for research (except for the correspondence)

Cite as: American School of Classical Studies at Athens, Archives, Elias Petropoulos Papers (Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα, Τμήμα Αρχείων, Αρχείο Ηλία Πετρόπουλου)

Notes: The collection was processed by Alexis Malliaris, Eleftheria Daleziou, and Natalia Vogeikoff-Brogan.

For more information, please contact the Archives: The American School of Classical Studies at Athens 54 Soudias Street, Athens 106 76, Greece, phone: 213-000-2400 (ext.425)

MAKALELER, KİTAPLAR

Melih Aşık: “Elias Petropoulos”, Milliyet, 14 Eylül 2003.

Murat Bardakçı: “Argo başkadır, küfür başka”, habertürk sitesi, 31 Temmuz 2013.

dergi.havuz.de sitesinde: “Özgeçmiş: Elias Petropoulos”, 2000’lerin başından itibaren.

Frederic Faure: “Elias Petropoulos”, bir sayfalık basılı metin.

Elias’a ilişkin birkaç makalem ve bir kitabım :

“Elias Petropoulos : ‘İstanbul diyen tek Yunanlıyım’”, İkibine Doğru, 26 Şubat 1989, s. 48-51.

“Elias Petropoulos kimdir ?”, İkibine Doğru, 26 Şubat 1989, s. 52.

“ELİAS PETROPOULOS NAM ADEM (26 Haziran 1928, Atina - 3 Eylül 2003, Paris)”, dergi.havuz.de sitesinde 2005’ten itibaren.

Söyleşiler : Vir-Gül-Üne Dokunmadan, Kaldıraç Yayınevi, İstanbul, 2008.

Elias Petropoulos ile söyleşi: “Paris büyük bir yol kavşağıdır”, Yazın sitesi, 21 Aralık 2008.

Armin Kerker: Griechenland (...) ein Lesebuch, ortak yapıt, Argument Yayınevi, Hamburg, Almanya, 1998. Elias’ın “Yunanistan’da Türk kahvesi” makalesi de yer alıyor.

Elias bir köy kahvesinde. Bekliyor. Bir gazoz içerek. Rakı servisi henüz başlamadı çünkü.

Elias Petropoulos: Yunanistan'da Türk Kahvesi, çeviri: Herkül Milas, 1. baskı:1995, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995.

Mine G. Saulnier: "Elias Petropulos ve Yüksel Arslan'la söyleşi: 'Aynı kültürden geliyoruz", Milliyet, 3 Ocak 1997. Karşılıklı, ikili ve üçlü (ve daha çok katılımlı) söyleşi, tarihlerimizin ortak olduğunu gözler önüne seriyor: Bilineni yinelemek gibi oluyor ama burada vurgulamak istediğim ortak ve/veya benzer biçimlerde yaşanılanların, bu söyleşideki gibi, karşılıklı bir efendilikle anlatılmasının, paylaşılmasının, yazılmasının,

okunmasının gerektiğidir. Daha çok sayıda Mine'lere, Elias'lara, Yüksel'lere ihtiyacımız olduğu açık. Apaçık.

Christos Panagiotopoulos : “Anthropologie de la décadence aux marges de l'hellénisme : une biographie intellectuelle et politique d'Elias Petropoulos”, in Bérose - Encyclopédie internationale des histoires de l'anthropologie, Paris, 2019. Elias'ın epey ayrıntılı, epey fiyakalı ve a'dan z'ye dopdolu ve son derece faydalı hayatını öğrenmek isteyenlere içtenlikle tavsiye ederim. Eserlerinin sıkı analizleriyle. Sıkı ama sıkıcı değil. Hiç. Google Baba'ya sorun hemen huzuruza getirsin. Savulun Elias geliyor ! Ek olarak bu makalede ve Elias'ın eserleri üzerine yazılanlarda sık sık sözü edillen bir kavramı da yazarın makalesindeki dip nottan aynen alıp ilginize sunuyorum. Elias'ın da bu “takımın oyuncusu” olduğu ileri sürüldü. Sürülüyor. Doğruluk payı var. Ama bu “bilim dalının” milliyetçi yönünü Elias'ın tamamen reddettiğini de eklemek şartıyla. Hatta bu bilim dalından olduğunu iddia eden kimi bilim adamını küfürleriyle perişan ettiğini de. Türkçede kısaca halka ait herşeyin araştırılması, incelenmesi, toplanması, derlenmesi, biriktirilmesi, yazılması, yayınlanması biçiminde yaklaşık bir biçimde tanımlanabilecek “laographie” Yunanistan'da epey kapsamlı bir bilim dalı. Sıra şimdi alıntıda : La “laographie” est une discipline grecque moderne fondée au début du XXe siècle par le philologue Nicolaos Politis (1872-1942). Conçue comme équivalent

du “Folklore” anglo-saxon et de la “Volkskunde” germanique, la laographie (laos + graphein) n’a cessé de rechercher une identité épistémologique, et ses objectifs, méthodes et périmètre sont toujours débattus. Si l’on résume le parcours foisonnant de cette discipline tout au long du XXe siècle, on dira que la laographie se charge de la documentation et de la sauvegarde du matériel populaire, des traditions du peuple. Elle exprime le “besoin national” de sauvegarder “notre tradition nationale”. Puisant dans l’histoire du peuple les explications des conditions contemporaines d’existence, elle a rapidement succombé à l’ethnocentrisme, tout en contribuant à la constitution d’une conscience nationale en Grèce. La laographie est toujours enseignée dans la plupart des universités grecques, et la Société laographique grecque, fondée par Nicolaos Politis, est toujours active.

Her şeyin bir sırası var : Şimdi sussssss diyor Usta.

M. ŞEHMUS GÜZEL

ELIAS
PETROPOULOS

ekitap.ayorum.com